

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Eva BŘESKÁ

Charakteristické znaky a problémy státních hranic v Africe

**Characteristics and Problems
of National Boundaries in Africa**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph. D.

Olomouc 2008

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci zpracovala samostatně na základě uvedených použitých zdrojů a literatury.

V Olomouci, dne 15. května 2008

Chtěla bych poděkovat vedoucímu své bakalářské práce RNDr. Miloši

Fňukalovi, Ph. D. za cenné připomínky a rady, které mi velmi pomohly během jejího zpracovávání.

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2006/07

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

student

Eva **BŘESKÁ**

obor

Mezinárodní rozvojová studia

Název práce:

Charakteristické znaky a problémy státních hranic v Africe

Characteristics and problems of National Boundaries in Africa

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je vytvoření komplexního přehledu problematiky státních hranic v Africe. Práce se bude zabývat historií jejich vzniku, jejich změnami a problematikou jejich funkce vzhledem k současnému politickému, kulturnímu, etnickému a hospodářskému rozdělení kontinentu.

Struktura práce:

1. Úvod
2. Cíle práce
3. Přehled literatury
4. Evoluce státních hranic v Africe a jejich obecné znaky
5. Hraniční spory v období 1980–2006
 - a. Územní spory
 - b. Poziční spory
 - c. Funkční spory
6. Závěry
7. Shrnutí – summary, klíčová slova – key words (v českém a anglickém jazyce)
8. Seznam literatury

Bakalářská práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách: červenec–říjen 2007: konkretizace osnovy práce, rešerše dostupné literatury týkající se problému, do 31. 12. 2007 zpracování teoretických kapitol, cíle a metodologických částí, do 31. 1. 2008 vypracování kapitoly 4, do 31. 3. 2008 vypracování 5. kapitoly, období leden–duben 2008 zpracování textu práce a graf. příloh.

Rozsah grafických prací: text a ilustrační mapy

Rozsah průvodní zprávy: 12 000 slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

Podle potřeby, na základě konzultací se školitelem, především však:

Brownlie, Ian. *African Boundaries: A Legal and Diplomatic Encyclopedia*. Berkeley : University of California Press, 1979, 1391 p.

a

Nugent, Paul, Asiwaju, A. I. *African boundaries : barriers, conduits, and opportunities*. London, New York : Pinter, 1996, 276 p., ISBN 1-8556-7372-X.

V obou případech včetně obsáhlé bibliografie.

Vedoucí bakalářské práce: Miloš Fňukal

Datum zadání bakalářské práce: 29. 6. 2007

Termín odevzdání bakalářské práce: 15. 5. 2008

vedoucí katedry

vedoucí bakalářské práce

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíle práce	2
3	Přehled literatury	3
4	Evoluce státních hranic v Africe a jejich obecné znaky	4
4.1	Evoluce hranic v Africe	4
4.1.1	Vývoj hranic během období kolonizace	5
4.1.2	Vývoj hranic po získání nezávislosti	7
4.1.3	Role mezinárodních organizací v procesu evoluce afrických hranic	8
4.2	Charakteristické znaky afrických hranic	10
4.2.1	Obecná charakteristika a typy hranic.....	10
4.2.2	Základní charakteristické rysy hranic v Africe.....	12
4.2.3	Konfliktní potenciál afrických hranic	16
4.2.4	Další vliv hranic na původní struktury kontinentu	19
5	Hraniční spory v období 1980–2006	23
5.1	Definice a pojetí hraničního sporu.....	23
5.2	Územní spory	25
5.2.1	Západní Sahara	27
5.2.2	Eritrea	28
5.2.3	Somaliland	29
5.2.4	Walvis Bay.....	30
5.3	Poziční spory	31
5.4	Funkční spory	32
5.5	Latentní spory	33
5.5.1	Čtyřmezný bod.....	34
5.5.2	Caprivi Strip.....	35
5.6	Přehled hraničních sporů Afriky v letech 1980–2006	35
6	Závěry	38
7	Přílohy.....	41
8	Shrnutí.....	51
9	Summary.....	52
10	Seznam použité literatury a zdrojů	53

Seznam obrázků a příloh

Obrázek 1: Schématická mapa hraničních sporů v Africe v letech 1980–1992	36
Obrázek 2: Schématická mapa hraničních sporů v Africe v letech 1993–2006	37
Tabulka 1: Přehled získání nezávislosti afrických kontinentálních států	41
Obrázek 3: Politická mapa Afriky v letech 1926-1946	44
Obrázek 4: Politická mapa Afriky v roce 1978	45
Obrázek 5: Mapa sporné oblasti mezi Libyí a Čadem.....	46
Obrázek 6: Schématická mapa rozdělení vlivu Maroka a Saharské arabské demokratické republiky v oblasti Západní Sahary	47
Obrázek 7: Mapa sporné oblasti Somalilandu a Puntlandu	48
Obrázek 8: Mapa oblasti teritoriálního sporu Namibie a Jižní Afriky – Walvis Bay.....	49
Obrázek 9: Mapa oblasti sporného čtyřmezího bodu.....	50

Seznam zkratk

AU	Africká unie (African Union)
COMESA	Společný trh východní a jižní Afriky (Common Market for Eastern and Southern Africa)
ČSSR	Československá socialistická republika
ECCAS	Hospodářské společenství států střední Afriky (Economic Community of Central African States)
ECOWAS	Hospodářské společenství západoafrických států (Economic Community of West African States)
OAJ	Organizace africké jednoty (Organisation of African Unity), původní název Africké unie (do roku 2002)
OSN	Organizace spojených národů (United Nations)
UNECA	Ekonomická komise OSN pro Afriku (United Nations Economic Commission for Africa)

1 Úvod

Afrika je jedním z nejchudších kontinentů světa. Rozvojová pomoc, která do regionu proudí, nepřináší takové výsledky, jaké by si většina jejích donorů přála. Samozřejmě nemůžeme jednoznačně určit příčinu tohoto stavu, protože na tomto kontinentu se mísí řada různých faktorů dohromady, co ale můžeme říct, je to, že k současnému vývoji vysokou měrou přispěly i dnešní země Západního světa, a to především kolonizací. Jedním z problémů, který kolonizace na kontinentu zanechala, je rozdělení státních hranic. Koncept státu jako takového je v Africe spojen až se získáním nezávislosti a není pro tuto oblast přirozený, stejně jako fakt, že zde stát neprošel mnohaletým vývojem, jako třeba v Evropě. Z tohoto důvodu není přirozený ani systém hranic. Proto je potřeba problematiku státních hranic považovat za jeden z důvodů, proč se Afrika z našeho pohledu nerozvíjí.

Téma bakalářské práce jsem si vybrala, abych poukázala na skutečnost, že i západní země mohly mít na současný stav kontinentu vliv během jeho historie. Není to jen vliv kolonizace, ale také naše představy o uspořádání světa ve formě národních států, které Africe přinášejí dnešní problémy s hranicemi. Hranice mají komplexní dopady v mnoha dalších oblastech, proto úzce souvisí s problematikou etnických menšin, vytvářením národních států, rozvojovou politikou.

Tímto tématem jsem se zabývala už v souvislosti s Nigerem v rámci seminární práce v předmětu Základy politické a regionální geografie, a proto bych své poznatky chtěla rozšířit na celý africký kontinent. Podle mého názoru je tato problematika diskutována málo, což dokazuje také počet prací na toto téma vydaných.

2 Cíle práce

Cílem bakalářské práce je vytvoření komplexního přehledu evoluce afrických hranic, jejich charakteristických znaků a zhodnocení jejich vlivu na současný stav afrického kontinentu, včetně potenciálních dopadů v ekonomické, kulturní, politické a rozvojové oblasti. Problematika afrických hranic je značně široká, práce se tedy nebude zabývat hranicemi mořskými, ale pouze hranicemi suchozemskými na africkém kontinentu.

Jedním z nejvíce diskutovaných problémů afrických hranic je jejich odlišnost od ostatních světových hranic a jejich možný konfliktní potenciál, práce se proto zaměří na jeho zhodnocení a následné důsledky. Stejně tak rozebere jejich charakteristické znaky a nastíní problémy specifických oblastí. Nedílnou součástí bude i přehled hraničních sporů podle jednotlivých druhů za posledních několik let, včetně vytvoření schématické mapy znázorňující nejdůležitější z nich.

Na základě zjištěných skutečností bude diskutován možný budoucí vývoj hraniční struktury kontinentu.

3 Přehled literatury

Téma afrických hranic je oblastí, která v české literatuře téměř ještě nebyla zpracována. Některé publikace vznikly ještě v rámci ČSSR, například studie Hraniční spory afrického kontinentu, kterou pro Ústav mezinárodních vztahů zpracovala Helena Krejčová v roce 1982. Přímými hraničními spory se pravděpodobně zabývala pouze ona, ostatní publikace se věnovaly spíše problémům státnosti, který s tímto tématem souvisí. Stejně tak bývá problém hranic zmíněn v rámci studií, které se zabývají celkovou situací v Africe, popřípadě jiným rozvojovým problémem, ovšem pouze okrajově.

V zahraniční literatuře rovněž není téma afrických hranic příliš frekventované, ale někteří autoři se jím specificky zabývají, například Ian Brownlie, Jeffrey Herbst a Pierre Englebert jako současní autoři nebo Saadia Touval, především v 60. letech minulého století. Okrajově se problémy Afriky diskutují také v dílech věnovaných problematice státních hranic obecně, za zmínku stojí publikace *Political Frontiers and Boundaries* J. R. V. Prescottta. Téma je rovněž diskutováno na akademické úrovni v rámci mezinárodních odborných časopisů, například *African Studies Review*, *African Studies Bulletin* nebo na obecnější úrovni ve *World Politics*, bohužel jsou články v těchto odborných časopisech většinou staršího data. Často se autoři ve svém výzkumu zaměřují pouze na jeden region, například Západní Afriku, kde jsou hraniční spory časté.

Z mezinárodních organizací se problémem dlouhodobě zabývá Africká unie, bývalá Organizace africké jednoty, která si klade za cíl hranice pevně definovat do roku 2012. Významným zdrojem informací je pak americký projekt *International Boundary Study*, který se situací v Africe zabývá především z historického hlediska a rozebírá také hraniční spory jednotlivých států. Podobně se hraničními spory zabývá *International Boundaries Research Unit* při Durhamské univerzitě ve Spojeném království. Rozsudky vyřešených sporů je možné nalézt v rámci judikatury Mezinárodního soudního dvora v Haagu.

4 Evoluce státních hranic v Africe a jejich obecné znaky

Afrika je nejvíce rozděleným kontinentem na světě. V současné době je na jejím území 53 suverénních států, z toho 47 na pevnině¹, a několik závislých a separatistických území. Politické uspořádání afrického kontinentu vždy neodpovídalo dnešní podobě, ale neprošlo ve svém novodobém historickém vývoji výraznějšími teritoriálními změnami. Během kolonizace došlo k rozdělení sfér vlivu a po získání nezávislosti většiny států v 60. letech minulého století se již hranice výrazněji, s výjimkou několika oblastí, nezměnily.

I přes převládající názor, že tomu tak není, sdílejí africké hranice spoustu shodných rysů s hranicemi kdekoli jinde na světě². Podstatným rozdílem je specifičnost kolonizace tohoto kontinentu oproti jiným částem světa. V první řadě na africkém území neexistoval stát, který by koloniálním mocnostem do rozdělování sfér vlivu výrazněji zasáhl, proto se zde téměř výhradně podílely na tvorbě budoucího hraničního rozdělení evropské státy. Stejně tak zde zasáhlo více mocností než kdekoli jinde³, a sice Belgie, Francie, Itálie, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Spojené království, Španělsko a podle Prescottta lze do tohoto výčtu začlenit i Turecko⁴, podle Nugenta pak také Etiopii⁵. Jejich hlavním cílem bylo rozdělit si sféry vlivu tak, aby mohli vládnout co největšímu počtu obyvatel a získat co největší množství zdrojů. Od jejich působení se tedy evoluce afrických hranic a jejich charakteristické znaky odvíjejí.

4.1 Evoluce hranic v Africe

I přes všeobecně přijímaný názor, že kolonizace v Africe byla vedena pouze motivy o zisk co nejvýhodnějšího území, se můžeme setkat s případy, kdy bylo zohledněno i místní kulturní nebo politické dělení. Přesto byly koloniální mocnosti hlavním aktérem, který působil na utváření současné politické mapy Afriky, a dodnes platí řada hraničních smluv uzavřených před obdobím dekolonizace. Současný systém hranic v Africe byl v podstatě utvořen už v roce 1904, kdy byla většina mezinárodních

¹ Jsou započítány pouze všeobecně uznané státy, není tedy zahrnuta Západní Sahara, španělská území Kanarské ostrovy, Ceuta a Melilla ani jiná území se sporným statutem.

² NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 2

³ Území Ghany, tehdejší kolonie Zlaté pobřeží, patřilo v určitých časových úsecích také Dánsku, Švédsku a Prusku, ostrov Zanzibar pak patřil od konce 17. století až do roku 1861 Ománu, na pozdější hraniční dělení kontinentu tyto skutečnosti vliv neměly.

⁴ PRESCOTT (1987): s. 242

⁵ NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 2

smluv mezi koloniálními státy už uzavřena⁶. Před příchodem kolonizátorů ale jisté vnímání hranic, i když odlišné od evropského, existovalo. V Africe není tradiční mapování, proto se hranice vnímaly spíše mentálně, než fakticky, a jejich význam byl odvozován od materiálních zdrojů a síly vládnoucí elity v teritoriu. Evropská koncepce hranice se od africké liší ve čtyřech hlavních bodech: evropské vnímání světa jako šachovnice rozdělené na jednotlivé státy kontrastuje s africkým pojetím střídání ostrůvků vlivu a země nikoho, evropské hranice jsou považovány za více méně dané, zatímco africké se pohybují, v Evropě mají obyvatelé ke státu loajalitu, zatímco v Africe existuje spousta skupin, pro které nemá dělení na státy význam, a konečně, Evropané považují suverenitu státu za absolutní v rámci jeho území, zatímco Afričané spíše vidí vliv v soustředných kruzích kolem centra, který se postupně snižuje⁷.

4.1.1 Vývoj hranic během období kolonizace

Většina autorů se shoduje na faktu, že utváření dnešních hranic začalo už tzv. bojem o Afriku („Scramble for Africa“) a bojem diplomatů o africká území od konce 19. století. Afrika byla nedostatečně prozkoumaná, takže existovaly představy o jejím potenciálním bohatství – zdroje nerostných surovin, odbytiště pro evropské výrobky, možnost pro střední třídy, jak si vylepšit status ve společnosti, apod. K pronikání Portugalců na kontinent docházelo už v 16. století, v roce 1821 proběhla egyptská invaze Nilu, formální nároky na teritorium ale vznikaly až po belgickém a německém pronikání do Afriky od 80. let 19. století. K jejímu faktickému rozdělení tedy došlo už před Berlínskou konferencí v letech 1884–1885, která měla pouze ospravedlnit nároky evropských států na kontinentu. Do roku 1884 už Evropané ovládali většinu pobřežních oblastí, které byly pro další expanzi stěžejní a narýsovali spoustu budoucích hranic, především tím, že vytvořili vlastní obchodní struktury⁸. Na tradiční sociální i jiné struktury se vždy ohled nebral, protože Afrika byla v první řadě vnímána jako kontinent neosídlený, tedy z evropského pohledu bez politických struktur podobných států⁹. Navíc bylo pro zdejší politické struktury typické, že vládly lidu a neměly jasně stanovenou kontrolu nad teritoriem. Nevytvářely ani širší teritoriální celky vymezené přesnou

⁶ ROMANCOV (2007)

⁷ NUGENT, P. *Arbitrary Lines and the People's Minds*. In: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 36-41

⁸ MBEMBE (2000): s. 265

⁹ KATZENELLENBOGEN, S. *It Didn't Happen at Berlin*. In: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 21-23

liniovou hranicí. Největší problém ale představoval nedostatek informací o místních topografických, etnických i politických strukturách¹⁰.

Kolonizující státy se při znalosti terénu snažily v některých případech existující kulturní nebo politické struktury zachovat. Jsou známy např. případy, ve kterých byli silní afričtí kmenoví vůdci schopni zajistit, aby se rozdělení jejich území nedotklo nebo byla zachována existující politická struktura, jako v případě britsko-francouzské deklarace z roku 1890 ohledně Království Sokoto. Velký počet smluv obsahoval dodatek, že během demarkace mohla být hranice pozměněna podle místních okolností, nebo mohla být při rozdělení malých sociálních skupin povolena přeshraniční migrace¹¹. Nicméně, objevily-li se problémy, bral se ohled pouze na evropské záležitosti a uznání a ustanovení teritorií bylo výlučně stanoveno dohodami mezi jednotlivými státy, ne na mezinárodních principech¹².

Do roku 1914 byly hranice utvářeny převážně bilaterálními dohodami mezi jednotlivými státy. Evropané zakládali na pobřežích přístavy, odkud se vydávali dále do vnitrozemí a uzavírali dohody s jednotlivými kmenovými vůdci s možností pozdější anexe území. Některé z hranic byly demarkovány, obvykle se pak ale o následnou údržbu nikdo nestaral. Proto přes hranice probíhal většinou naprosto stejný pohyb, jako před příchodem Evropanů. K delimitaci se nejčastěji využívaly řeky nebo menší vodní toky, hranice rozvodí nebo jezera, na jihu kontinentu případně i pohoří. V rámci svých vlastních území vydaly Francie a Spojené království také několik jednostranných nařízení, která měla vymezit administrativní rozdělení v rámci jejich kolonií. Příkladem může být zákon z roku 1904, který vymezoval vnitřní členění Francouzské západní Afriky¹³.

Po první světové válce se nejvýznamnější změny odehrály společně s rozdělením tehdejších německých kolonií. Jednalo se především o britské a francouzské zisky v oblasti Západní Afriky (Togoland, Kamerun) a rozdělení Tanganiky (pro Spojené království) a Rwandy a Burundi (Belgie). Kiongský trojúhelník¹⁴ připadl Portugalsku. Stejně tak získala Itálie část území posunem hranice Keni a Somalilandu. Docházelo také ke změnám ve vnitřním uspořádání, například hranice Francouzské rovníkové

¹⁰ HERBST (1989): s. 681

¹¹ PRESCOTT (1987): s. 244-245

¹² KATZENELLENBOGEN, S. *It Didn't Happen at Berlin*. In: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 31

¹³ PRESCOTT (1987): s. 245-250

¹⁴ Jedná se o malé území mezi dnešní Tanzánií a Mozambikem okolo řeky Rovuma.

Afriky se v roce 1936 změnily už potřetí¹⁵. Mapu politického uspořádání kontinentu v letech 1926–1946 je možné nalézt v příloze.

4.1.2 Vývoj hranic po získání nezávislosti

Od roku 1957, kdy získala v rámci tzv. třetí vlny dekolonizace nezávislost africká kolonie Zlaté pobřeží a vznikl nový stát Ghana, se postupně osamostatnila většina afrických států. Tabulka v příloze uvádí přehled dat získání nezávislosti jednotlivých států. I když se změna může zdát podstatná, neměla na hranice z hlediska jejich uspořádání velký vliv. Na schůzi nově založené Organizace pro africkou jednotu, která se konala 17. – 21. července 1964 v Káhiře, byla totiž přijata rezoluce, na které se shromáždění usneslo, že „všechny členské státy se zavazují, že budou respektovat hranice, které existovaly v době jejich získání nezávislosti“¹⁶. Z diplomatického hlediska to znamenalo přijetí tzv. principu kontinuity koloniálních dohod, hranice se tedy vymezovaly tak, jak byly stanoveny v mezinárodních smlouvách z období kolonizace. V této době k tomuto rozhodnutí vedly tři hlavní faktory: snaha dosáhnout africké jednoty, ponechání dosavadních hranic vzhledem k nedostatku něčeho lepšího a potřeba vyhnout se separatistickým tendencím, které by mohly vést k přílišnému rozdrobení Afriky¹⁷. Fakticky bylo také novým státům jasné, že jejich kapacity na obranu, popř. vznášení nároků na teritoria ostatních států, jsou velice omezené, neexistovaly silné armády, administrativní struktury ani vyjednávací potenciál. Důvod, proč se nezávislé státy shodly na svém postoji i s Evropany, byl ten, že stály prakticky před stejnými problémy jako Evropa před Berlínskou konferencí, pouze o necelé století později¹⁸. Rezoluce měla zabránit případným hraničním sporům a konfliktům a vést africké státy v rámci organizace ke spolupráci a řešení problémů mírovou cestou. V době jejího uzavření byla považována za dosažitelný cíl a hlavně neexistovala ani jiná možná alternativa. Prohlášení koloniálních dohod za neplatné by totiž vyžadovalo stanovení nových mezinárodních smluv a i kdyby se státy dohodly na principu, podle kterého budou tyto smlouvy uzavírány, vzhledem k etnické komplexnosti kontinentu by tato praxe vyvolala přinejmenším zmatek a ohrožení míru. Dva státy OAJ rezoluci

¹⁵ GRIFFITHS (1986): s. 204-205

¹⁶ AFRICAN UNION (2007b)

¹⁷ BROWNLIE (1979): s. 9

¹⁸ HERBST (1989): s. 685-686

nepřijaly, a sice Maroko, vzhledem ke svým teritoriálním nárokům, a také Somálsko, které argumentovalo tím, že rezoluce legalizuje i právě probíhající hraniční spory¹⁹.

Mezi významné změny, které se následně odehrály, patří především předání španělského teritoria Španělská Sahara Maroku a Mauritánii v roce 1976. Na území se zformovalo separatistické hnutí Polisario, které chtělo vyhlásit na jižní části území bývalé kolonie nezávislost. Území následně anektovalo Maroko, které se separatisty bojuje dodnes. Podobný osud co se týče anexe měla i bývalá italská kolonie Eritrea. Italskou kolonií se stala v roce 1889 a po druhé světové válce byla v letech 1947–1952 spravována Organizací spojených národů. 11. září 1952 byla připojena k Etiopii, nejdříve v rámci federace, od roku 1962 vznikl unitární stát. Boj za nezávislost této země skončil až v roce 1993.

Původně mezinárodní hranice mezi Britským a Italským Somalilandem se stala vyhlášením nezávislosti v roce 1960 hranicí administrativní. Zajímavý je případ britské části Kamerunu, tedy British Cameroons, která byla britskou administrací rozdělena na dvě části. V roce 1961 se v oblasti konalo referendum, během kterého se obyvatelé Severního Kamerunu rozhodli zůstat součástí Nigérie, zatímco Jižní Kamerun se vyslovil pro připojení k bývalé francouzské správní oblasti Kamerun, která se stala nezávislou 1. ledna 1960.

Během následujících let docházelo k drobným úpravám nebo demarkaci hranic podle aktuálních potřeb. V roce 1963 byla významným způsobem pozměněna původně vnitřní hranice mezi bývalými francouzskými koloniemi Mali a Mauritánií. V roce 1969 bylo k Maroku připojeno španělské pobřežní území Ifni. V roce 1972 se státy Etiopie a Súdán dohodly na posunutí jejich společné hranice. Mezi Ghanou a Pobřežím slonoviny došlo k demarkaci hranice kvůli problému pašování. V roce 1973 vstoupila v platnost mezinárodní smlouva o hranici mezi Botswanou a Jižní Afrikou. Dalších dohod ohledně demarkace bylo dosaženo především v oblasti Západní Afriky²⁰. V příloze je vložena mapa politické struktury kontinentu v roce 1978.

4.1.3 Role mezinárodních organizací v procesu evoluce afrických hranic

Mezinárodní organizace se do procesu formování afrických hranic v období po získání nezávislosti příliš nezapojovaly. Nejvíce iniciativ je spojeno s Organizací

¹⁹ BROWNLIE (1979): s. 11

²⁰ PRESCOTT (1987): s. 252-254

africké jednoty, později Africkou unií, která během své existence vydala několik rezolucí týkajících se hranic a spustila tzv. AU Border Programme, který má státům napomoci sporné hranice demarkovat a udržovat, popř. vyřešit nejasná místa.

Od první rezoluce, která se týkala uznání hranic v době získání nezávislosti, se Africká unie opakovaně snažila na problém hranic upozornit. Princip přijetí koloniálních hranic má podle Mezinárodního soudního dvora přednost i před právem národů na sebeurčení. V roce 1986 v další rezoluci upozornila na hraniční problémy jako na jeden z nejvýznamnějších problémů, který Afrika zdědila ze své koloniální minulosti. Následovalo několik pokusů, iniciovaných především Nigérií, o ustavení Komise pro hraniční záležitosti. Na konferenci v Durbanu v roce 2002 se státy dohodly, že delimitace a demarkace afrických hranic proběhne za asistence Kartografické sekce OSN do roku 2012²¹.

Poslední konferencí o hraničních záležitostech byla schůze, která proběhla 7. července 2007 v Addis Abebě a na které byla zdůrazněna především důležitost pohraničního managementu. Program si klade za cíl zefektivnit spolupráci pohraničních regionů, propagovat regionální integraci v Africe a odvolává se na dřívější vydané rezoluce, které mají zabránit vzniku konfliktů na základě hraničních sporů. Stejně tak zdůrazňuje roli přesné delimitace a demarkace hranic, která je identifikována jako jedna z hlavních příčin, proč nejasnost hranic stále přetrvává. Odvolává se na spolupráci s Evropskou unií, která má v oblasti pohraničního managementu zkušenosti a zdůrazňuje důležitost pan-afrického průzkumu stavu jednotlivých hranic. Potřeba efektivního fungování vychází podle tohoto programu přímo z popudu jednotlivých afrických států²².

Kromě Africké unie se problémem hranic částečně zabývá v rámci OSN také UNECA, odkazuje se však často právě na aktivity Africké unie²³. V roce 2001 zdůraznila potřebu vytvoření regionálních geografických databází afrických hranic s účelem přesného vymezení jednotlivých hraničních bodů, které mají napomoci následné delimitaci²⁴.

Kromě těchto aktivit ale v Africe neexistuje jediné jednotné hnutí, které by změnu dosavadních hranic požadovalo. Kdyby Africká unie onu rezoluci nepřijala, mohlo to mít pro Afriku dalekosáhlejší horší důsledky, než přijetí současného hraničního

²¹ AFRICAN UNION (2007b)

²² AFRICAN UNION (2007a)

²³ UNECA (2002)

²⁴ YAHAYA (2001)

uspořádání. Afrika byla kontinentem rozdrobeným do tisíců malých územních jednotek. Stejně tak je možné, že se problém vyřeší vzrůstajícím počtem regionálních ekonomických uskupení, pro která budou hranice postupně ztrácet na svém významu²⁵. Příklady takových uskupení mohou být ECOWAS, ECCAS nebo COMESA.

4.2 Charakteristické znaky afrických hranic

4.2.1 Obecná charakteristika a typy hranic

Státní hranice je místem, kde se střetávají odlišné jurisdikce dvou nebo více států. Definice státní hranice se různí podle pohledu, z jakého se na ně díváme – z hlediska geografického, etnického, strategického, popř. z hlediska jejich důsledků a rolí, které v oblasti hrají. Podle Brownlieho je hranice „uspořádáním nebo linií, která je vyjádřena slovy mezinárodní smlouvou a/nebo zobrazená na mapě a/nebo vyznačená na povrchu fyzickými značkami jako jsou betonové sloupy, hromady kamení nebo hraniční kameny“²⁶. Už ze své podstaty je to tedy linie, kde může dojít jak ke spolupráci, tak ke konfliktu a rozporu²⁷. Hranice jsou převážně politickou záležitostí, označují místa, kde končí suverenity jednoho státu a začíná suverenity státu jiného, nebo mezinárodní prostor. Oblasti, většinou neosídlené, s účelem oddělení dvou území, které bychom mohli nazvat *frontiers*, se postupně od počátku 20. století vyvíjely do hranic liniových, nazývaných *boundaries*²⁸. Jejich vymezení je v naprosté většině dnešních případů dáno mezinárodními smlouvami, což z hranic činí evropský koncept, vytvořený podle evropského chápání státu. I hranice v ostatních oblastech byly totiž utvořeny podle evropského způsobu, což platí především o Africe²⁹. Z uvedených charakteristik vyplývá, že hranice jako taková je vždy umělá, a to i v případech, kdy respektuje přírodní podmínky.

Stejně jako je státní území prostorem, je hranice plochou a ne pouze linií, protože probíhá jak na zemském povrchu, tak pod ním a ve vzdušném prostoru nad ním. Stanovit ale v obou těchto případech přesnou hranici je obtížné. Horní hranice se obvykle stanovuje podle výšky letu letadel, možností bylo navrženo několik, ale vzdušný prostor bývá málokdy předmětem hraničního sporů mezi dvěma státy,

²⁵ *Africa's Bizarre Borders*. The Economist (1997) [online]

²⁶ BROWNLIE (1979): s. 3

²⁷ PRESCOTT (1987): s. 5

²⁸ GLASSNER (1993): s. 72-73

²⁹ PRESCOTT (1987): s. 3

s výjimkou například sporu ohledně znečištění ve formě kyselých dešťů³⁰. Hranice ovšem nedisponuje rozměrem šířky. U trojmezných bodů toto neplatí, jsou to pouze body, kde se stýkají hranice tří států³¹.

Mezinárodní chápání hranic se také vyvíjelo. Například Ratzel považoval charakteristiky státních hranic za jeden z faktorů, který podmiňuje politickou rovnováhu mezi státy³². Nicméně, státní hranice jsou velice trvalým jevem. I přesto, že vyvolávají konflikty mezi jednotlivými státy, málokdy se mění jejich charakter nebo pozice.

Hlavní funkcí hranice je označení krajní meze výkonu státní autority, hranice tedy mají mezinárodní význam. Jak efektivně je tato funkce naplňována, to záleží na dále zmíněných fázích vymezení hranic. Hranice mohou být někdy uzavřeny jako výraz nesouhlasu s politikou sousedního státu. V čase se vymezení jejich funkce může samozřejmě měnit, celkovým trendem je snižování jejich významu vzhledem k rozšiřující se integraci jednotlivých států³³.

Stanovení hranic podléhá několika fázím. Na politické úrovni se setkáme s alokací (také přípravou), tedy stanovením budoucího průběhu hranice. Následně dochází k delimitaci (rozhodnutí), která dohodnutou linii přesně vymezí a popíše. Demarkací (exekuce) pak rozumíme přímé vyznačení hranice v terénu, a to pomocí hraničních znaků, kamenů, plotů, zdí nebo jiným způsobem. Navazující administrace zajišťuje údržbu hranice jak z hlediska dokumentů, tak z hlediska fyzického vymezení. Každá hranice nemusí projít všemi zmíněnými stádii. Především v těžko dostupných nebo neprozkoumaných oblastech většinou nedochází k demarkaci, nebo může demarkace proběhnout bez předchozí delimitace³⁴.

Protože má téměř každá hranice specifický charakter, je těžké stanovit jejich typologii. Obvykle se využívalo například dělení na hranice přirozené, které využívaly fyzicko-grafických podmínek oblasti, a umělé. Toto dělení poněkud ztrácí smysl, vezmeme-li v úvahu, že i u přirozených hranic, jako jsou např. řeky, je potřeba stanovit přesný průběh (střednice, hloubnice)³⁵. Pro africké prostředí má smysl zmínit rozdělení na hranice de jure, tedy smluvní, rozdělující politicko-teritoriální jednotky vytvořené na základě práva, a de facto, které označují skutečnou státní suverenitu a se smluvními se nemusí shodovat. Z hlediska vývojového lze odlišit hranice antecedentní, které se

³⁰ IŠTÓK (2003): s. 329

³¹ BROWNLIE (1979): s. 3

³² PRESCOTT (1987): s. 9

³³ IŠTÓK (2003): s. 347-350

³⁴ GLASSNER (1993): s. 75-76

³⁵ BROWNLIE (1979): s. 4

vytvořily už před vznikem kulturní krajiny, pionýrské pak byly vytyčeny v neobydlených oblastech. V protikladu k nim stojí hranice subsekventní vymezené až na základě kulturně-civilizačních poměrů. Konsekventní se přímo shodují s daným fyzickým nebo kulturním dělením. Asekventní hranice pak vznikly navzdory daným poměrům v oblasti, právě takové můžeme najít v Africe³⁶. Logickým dělením zůstává rozdělení na hranice suchozemské a mořské.

4.2.2 Základní charakteristické rysy hranic v Africe

Většina autorů se shoduje na tom, že hranice na africkém kontinentu vznikaly arbitrárně, tzn. bez zásahu Afričanů, konsenzus ale nepanuje ohledně toho, jestli je to pro současné africké státy výhodou nebo přítěží. Hranice jsou umělými liniemi všude na světě, proč by tedy Afrika už z této podstaty měla představovat nějakou výjimku³⁷. Umělá jsou v podstatě veškerá politická rozdělení, v Africe jde tedy spíše o hranice ahistorické, tedy takové, které se v oblasti přirozeně nevyvíjely, ale byly v nějakém časovém okamžiku stanoveny³⁸. I umělé hranice mohou ale představovat výhody pro obyvatelstvo nebo stát jako takový. Proto není možné generalizovat a přisuzovat stejné vlastnosti všem africkým hranicím. I tak lze ale pro ně najít určité typické charakteristické rysy.

Hranice v Africe se od ostatních částí světa odlišují především specifickým historickým kontextem, ve kterém vznikaly, a vztahem afrických států k vlastní státnosti jako takové. Během kolonizace se na africké státy uplatnilo evropské vnímání prostoru, které se od tradičního afrického pojetí může v mnohém lišit. Prvotním cílem bylo nakreslit linie, podle kterých si koloniální mocnosti rozdělí sféry vlivu a ovládnou tak místní obyvatelstvo nebo zdroje. Z toho pramení jasné důsledky: statistická evidence podle Nugenta dokazuje, že 44 % afrických hranic je tvořeno podle astronomických linií, 30 % podle linií matematických a pouze 26 % podle geografických rysů³⁹. Takový koncept narýsování hranic je africké kultuře naprosto cizí, protože hranice byly spíše pohyblivé linie vedoucí směrem od centra na periferii ovládaného území, u mnoha kmenů navíc ještě podpořené migrací. Území jednotlivých kmenů se překrývala,

³⁶ IŠTÓK (2003): s. 342-346

³⁷ ENGLEBERT, TARANGO, CARTER (2002)

³⁸ KAPIL (1966): s. 659

³⁹ NUGENT, P. *Colonial Boundaries in West Africa*. In: NUGENT, ASIWAJU 1996): s. 41-42

hranice byla vnímána jako celkový překrývající se prostor, ne linie⁴⁰. Dalším důsledkem je i nejvyšší podíl států bez přístupu k moři ze všech kontinentů, celkem patnáct⁴¹.

Přímé linie, které jsou pro Afriku častým jevem, se u hranic využívají hned z několika důvodů. Pokud není hranice ekonomicky nebo strategicky zajímavá, nevyplatí se ji stanovit jinak, než jako přímou, ani ji měnit. Takové hranice lze najít v oblasti Sahary. Druhou možností je, že se dotčené státy nebyly schopny dohodnout na změně průběhu hranice, což je například případ Angoly a Namibie. Podobně v třetím případě byly přímé hranice obvyklé, pokud státům vládla stejná koloniální mocnost, jednalo se tedy původně o vnitřní administrativní členění. Příkladem takové hranice je linie mezi Súdánem a Egyptem (z doby britské nadvlády)⁴². Dalším důvodem může být způsob získávání dalších území. Postup koloniálních mocností směřoval především od pobřeží směrem vnitrozemí, státy si tedy mezi sebou rozdělily oblasti, které na pobřeží obsadily, a přímé linie vedly směrem do neprozkoumaného vnitrozemí⁴³.

Specifickým problémem Afriky jsou hranice, které původně neměly mezinárodní charakter. Vznikly rozpadem koloniálních impérií, jako byla například Francouzská západní Afrika nebo Francouzská rovníková Afrika, proto jejich přesné vymezení nebylo obsaženo v mezinárodní smlouvě, případně bylo popsáno podle jiných, méně přísných pravidel⁴⁴. V takovém případě jsou relevantní vnitřní administrativní nebo ústavní nařízení bývalých koloniálních vlád⁴⁵. Nicméně i linie, které jsou vymezeny dohodami, nemusí odpovídat realitě a celkově se hraničním smlouvám v Africe často přisuzuje větší význam, než jaký ve skutečnosti mají. Některé smlouvy vůbec nevstoupily v platnost, jiné sice hranici delimitovaly, demarkace pak ale proběhla po odlišné linii apod. Konkrétním příkladem může být třeba hranice mezi Keňou a Tanzánií, která je založena na smlouvě mezi Spojeným královstvím a Německem. Ta kvůli první světové válce nevstoupila v platnost, přesto se jejího popisu hranice státy dodnes drží. V moderních hraničních smlouvách, které už tento problém zohledňují, může být vymezeno, že hranice bude odpovídat skutečné hranici v terénu⁴⁶.

Důležitým prvkem hranic v Africe je protínání původních kulturních linií. Narýsované hranice často rozdělávaly nejen existující politické struktury, ale

⁴⁰ MBEMBE (2000): s. 263-264

⁴¹ ENGLEBERT, TARANGO, CARTER (2002)

⁴² PRESCOTT (1987): s. 73

⁴³ ROMANCOV (2007)

⁴⁴ PRESCOTT (1987): s. 75

⁴⁵ BROWNLIE (1979): s. 6

⁴⁶ BROWNLIE (1979): s. 15-16, 18

v některých případech také kulturní oblasti⁴⁷. Naprostá většina afrických hranic dělí kmeny nebo jazykové skupiny. Englebertovy průzkumy ukázaly, že je hranicemi rozděleno minimálně 177 afrických kulturních nebo etnických skupin⁴⁸. Extrémním příkladem je kulturní oblast nomádických Berberů, kterou dělí celkem jedenáct mezinárodních hranic⁴⁹, nebo hranice státu Burkina Faso, které rozdělují dvacet jedna kulturních oblastí⁵⁰. Je ale třeba podotknout, že etnické rozdělení nebylo primárním cílem, spíše se na něj nebraly ohledy a byla zvolena jiná kritéria. Existují ale i hranice, kde bylo kmenové členění zohledněno, aby ulehčilo budoucí administrativu (např. případ Kamerunu zmíněný výše)⁵¹. Navíc je problém definovat vůbec kmen jako takový – někdy se ani samy kmeny nevymezují přesně a kdyby měl být africký kontinent rozčleněn podle kmenového uspořádání, měli bychom v Africe tisíce malých státeků, což by pravděpodobně způsobilo potíží mnohem více⁵².

Podle Griffithse⁵³ je stěžejním rysem afrických hranic propustnost. Tu definuje jako neexistenci překážek pro přeshraniční pohyb, která platí pro většinu hranic na kontinentu. Griffiths dokládá svou tezi na několika faktorech, například existenci střežených hraničních přechodů. Ty se nevyskytují na všech afrických hranicích, právě naopak, často je na hranicích kontrola pouze jednoho státu nebo jsou kontroly umístěny až v nejbližší pohraniční vesnici. Takových hranic je v Africe až 40 %, vzdálenost hraniční kontroly od skutečné hranice se různí, v některých případech je to až 100 km. Na každý hraniční přechod připadá v Africe přes 233 km hranice. Dalším znakem jsou podle něj komunikace vedoucí napříč hranicemi. Celkově vede nějaká pozemní komunikace přes africkou hranici přibližně každých 161 km. Železnice protínají pouze dvacet afrických hranic, přes některé africké hranice dokonce nevedou žádné silnice, železnice ani vodní cesty, např. mezi Čadem a Nigérií, a na dalších osmnácti hranicích je pouze jeden hraniční přechod. Pohybům obyvatel přes hranice se většinou nebrání, pokud se nejedná o problematickou nebo konfliktní oblast. Propustnost je omezená pouze v případech, kdy pohybu přes hranice brání nějaká přírodní překážka (pohoří, velký vodní tok) nebo zřízení národního parku, popř. jiné chráněné oblasti.

⁴⁷ NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 8

⁴⁸ ENGLEBERT, TARANGO, CARTER (2002)

⁴⁹ GRIFFITHS, I. *Permeable Boundaries in Africa*. In: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 74

⁵⁰ GRIFFITHS (1986): s. 205

⁵¹ BROWNLIE (1979): s. 6

⁵² *Africa's Bizarre Borders*. The Economist (1997) [online]

⁵³ GRIFFITHS, I. *Permeable Boundaries in Africa*. In: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 68-73

U afrických hranic byla stěžejní fází jejich alokace. Protože terén nebyl v době kolonizace dostatečně prozkoumán, vedly se hranice nejčastěji mezi dvěma už známými body, které pak byly do mapy zaznačeny podle jejich přibližné polohy, nebo podle geometrických linií, nejčastěji poledníků. Protože i určení poledníku mohlo být v té době nesprávné, vyvolávala taková alokace už v koloniálním období hraniční spory, například nesprávné vymezení 14. poledníku a následné rozdělení území mezi Spojeným královstvím a Německem okolo jezera Čad⁵⁴. Hranice s nepřesnou alokací bylo těžké následně delimitovat, natož pak demarkovat. Delimitace vyžadovala přesnější vymezení terénu, které pro většinu afrických hranic chybělo, proto bylo jednodušší cestou stanovení známých bodů a jejich spojování pomocí přímých linií⁵⁵. Navíc je Afrika kontinentem, který nemá přirozené přírodní překážky, které by stanovení hranic usnadnily.

Dalším z charakteristických rysů je nízká demarkace. Už za dob kolonizace byla touha kontrolovat hraniční regiony vyšší než skutečná kapacita tak učinit⁵⁶. Administrativně většina hranic zabezpečena nebyla, proto i když demarkace někde proběhla, nikdo se o její následnou údržbu nestaral. Jedním z problémů v Africe bylo, že místní kmeny hraniční kameny posouvaly podle svých vlastních představ o průběhu hranice. Demarkaci v Africe v mnoha případech podstatně urychlilo objevení přírodních zdrojů, například nalezení mědi v oblasti Belgického Konga a Severní Rhodésie. V jiných případech došlo ke zjištění, že delimitace není dostatečná, a demarkace a přesné vymezení hranice byly odloženy⁵⁷.

Mezi technické problémy afrických hranic patří především nejasnost vymezení hranic na vodních tocích, které byly častou předlohou pro stanovení hranice, a z toho vyplývající konflikty ohledně vedení hranice přes střednici, hloubnici a stanovení příslušnosti říčních ostrovů. To bylo například do roku 2005 problémem hranice mezi Nigerem a Beninem, která musela být arbitrážně vymezena Mezinárodním soudním dvorem⁵⁸. Celkově je koncept stanovení hranice po hloubnici v Africe nejasný, protože splavnost afrických řek je relativní, závisí na ročním období. Pro tyto podmínky se tedy jako hloubnice využívá spojnice nejhlubších bodů v hlavním korytě vodního toku, zatímco v jiných podmínkách to může být podle mezinárodního práva také střed

⁵⁴ PRESCOTT (1987): s. 69-70

⁵⁵ PRESCOTT (1987): s. 74

⁵⁶ NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 4

⁵⁷ PRESCOTT (1987): s. 75-76

⁵⁸ INTERNATIONAL BOUNDARIES RESEARCH UNIT. *Boundary News Archive: Niger marks an end to the Lete dispute.* (2007) [online]

hlavního plavebního kanálu⁵⁹. Podobně vznikají problémy u hranic vymezených na občasných vodních tocích, nebo řekách, které jsou značně nestálé a obtížně lokalizovatelné.

Hranice jsou často velice dlouhé a jejich kontrola není technicky vůbec možná. Některé se nacházejí ve špatně dostupných nebo neobydlených oblastech (hlavně Severní Afrika, ale i jinde). Management hranic je na nízké úrovni a státy nemají dostatečně silný a efektivní státní aparát na kontrolu hraničních oblastí⁶⁰.

Rozdělení hranic, které je obecně považováno pro Afričany za nevýhodné, takové ale neustále nebylo. V hraničních oblastech se dá z možnosti rozhodnout se, na které straně člověk bude žít, těžit. Podle Nugenta⁶¹ existují důkazy, kdy Afričané využívali dvojznačnosti a nejasnosti hranic k tomu, aby unikli placení daní, případně získali rozdělením jinou výhodu, převážně obchodní. Stejně tak je u nejasných hranic výrazně vyšší možnost pašovat zboží, možnost zvolit si lepší zdravotní péči, poslat děti do lepší školy. Stejně tak se s postupně se zvyšující znalostí terénu hranice upravovaly podle místních podmínek tak, aby pokud možno co nejvíce zohlednily existující ekonomické i sociální vazby.

Výhodou je také to, že ponechání koloniálních hranic i po získání nezávislosti vlastně přispělo ke stabilitě nově vytvořených států, které by jinak mohly být neustálými územními spory výrazně oslabeny⁶². Stejně tak došlo k ušetření administrativních nákladů se změnou hranic spojených.

4.2.3 Konfliktní potenciál afrických hranic

Mezinárodní i domácí konflikty, často ozbrojené, na africkém kontinentu v posledních letech zdůrazňují potřebu řešit situaci hranic na mezinárodní úrovni, i navzdory tomu, že se prozatím od získání nezávislosti neodehrály téměř žádné hraniční změny. Problematika konfliktního potenciálu afrických hranic není prozkoumána dostatečně, protože některé spory jsou řešeny pouze na úrovních jednotlivých národních států a nemají mezinárodní dopad (např. neuznané státy jako Somaliland, Západní Sahara, jediným úspěšným státem, který se osamostatnil, je Eritrea). Stanovením koloniálních hranic jako závazných se sice určitě mnoha mezinárodním i domácím

⁵⁹ BROWNLIE (1979): s. 1101

⁶⁰ NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 7

⁶¹ NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 9, 11

⁶² MBEMBE (2000): s. 265

konfliktům předešlo, ale na druhou stranu mohlo dojít k oslabení vnitřních dimenzí suverenity států a také určitému zvýšení politické nestability. Navíc existuje tendence zkoumat všechny hranice podle stejných hledisek, i když se navzájem v různých oblastech od sebe liší.

Různí autoři přistupují k názorům na konfliktní potenciál různě, nejznámějším zastáncem výhodnosti stanovených hranic je pravděpodobně Nugent, Brownlie upozorňuje na špatné definice hraničních problémů, které pak počet skutečných hraničních sporů zkreslují, Touval zmiňuje především škodlivé důsledky hranic a Herbst v nich vidí využitelnou výhodu pro upevnění afrických států. Kapil⁶³ uvádí, že hranice v Africe jsou konfliktní především díky jejich asekventní povaze, která vytváří nesoulad mezi hraničními a jinými strukturami. To potvrzuje i nejčastěji uváděný motiv sporů, tedy koloniální hraniční rozdělení. Podle Engleberta⁶⁴, který v této oblasti provedl průzkum, způsobují dané hranice v Africe větší pravděpodobnost domácího nebo mezinárodního konfliktu a oslabují stabilitu vlád. Mbembe⁶⁵ uvádí, že na konfliktnosti mají podíl i samotné africké státy, které po získání nezávislosti často přeorganizovaly své vnitřní administrativní dělení a přispěly tak samy k další krystalizaci etnických struktur.

Englebert⁶⁶ uvádí několik hlavních důvodů, proč se africké hranice mohou stát konfliktními. Jednou z možných příčin jsou iredentistické tendence hranicemi rozdělených skupin, případně skupin, které jsou přičleněny ke skupinám podle jejich vnímání nežádoucím. Příkladem tohoto typu mohou být somálské nároky na území Etiopie a Keni, která jsou obydlená etnickými Somálci. Je ale zajímavé, že pouze málo hraničních sporů v Africe má etnické nebo iredentistické příčiny⁶⁷. Může to být také proto, že multietnicita je pro kontinent typická a už před kolonizací nebyla pro tehdejší státní útvary neobvyklá. Důkazem je fakt, že jedinou úspěšnou secesí se po získání nezávislosti stal vznik Eritrey. Ostatní pokusy byly méně úspěšné, například jednostranné vyhlášení republiky Biafra v Nigérii v roce 1967, pokusy o odtržení Cabindy v Angole, nejasná situace v Západní Sahaře. Potenciálně velice konfliktní je oblast od Afrického rohu až po africká Velká jezera. Zde se kolem hranic vytvořily

⁶³ KAPIL (1966): s. 657, 663-664

⁶⁴ ENGLEBERT, TARANGO, CARTER (2002)

⁶⁵ MBEMBE (2000): s. 267

⁶⁶ ENGLEBERT, TARANGO, CARTER (2002)

⁶⁷ BROWNLIE (1979): s. 12

obránné zóny a snaha intervenovat do ostatních států byla vyšší než jinde na kontinentu⁶⁸.

Dalším důvodem je neurčité vymezení hranic, mezi které patří nejasná povaha tehdejších koloniálních smluv, špatná nebo žádná delimitace a demarkace, nebo rozdíly v delimitaci a demarkaci, což je případ sporů Nigérie a Kamerunu nebo Beninu a Nigeru. Do této kategorie spadají také hranice vytvořené původně vnitřním administrativním členěním především ve francouzských koloniích. Nízká demarkace ale nemusí být vždy příčinou konfliktu, protože hranice v nedostupných oblastech jsou většinou tak jako tak pro obyvatelstvo propustné.

Ke zvýšení konfliktního potenciálu dochází především tehdy, je-li v oblasti nejasně vymezené hranice objeven nerostný zdroj, surovina nebo zdroj vody. Například mezi Egyptem a Súdánem byla hranice v roce 1899 vymezena podle kulturního členění oblasti, po objevení ropných nalezišť převážily ekonomické zájmy nad kulturním dělením⁶⁹. Stejně tak se špatně vymezená hranice může stát záminkou pro vyvolání konfliktů z jiných důvodů, jako např. Vánoční válka mezi Burkinou Faso a Mali v roce 1985, jejíž skutečná příčina spočívala spíše v konfliktnosti režimů v obou zemích⁷⁰. Vodní zdroje jsou potenciálně konfliktní především v oblasti řek Nil, Zambezi, Chobe a Okavango a podle Mbembeho by mohly způsobit změny v uspořádání hranic⁷¹.

Důležitá je také pevnost vazeb mezi rozdělenými etniky nebo jinými skupinami, tradičně je tendence ke sjednocování kmenů v Africe relativně nízká. Stejně tak je nízká i efektivita státu na hranicích vynucovat svou moc, což jejich konfliktní potenciál rovněž snižuje. Celkově vytvářejí hranice konfliktní potenciál spíše svou přesnou polohou, než tím, že byly mezinárodně uznány v tehdejší podobě.

Jednou z dalších možných příčin konfliktnosti je francouzská koloniální politika – administrace kolonií byla přímá, pod nadvládou francouzského státu, méně dbali na tradiční kmenové rozdělení a autority a vyžadovali od obyvatel kolonií větší asimilaci⁷². Stejně tak se stalo problematickou záležitostí dělení, které následovalo po první světové válce. Společnost národů přidělováním mandátů vyvolala přerozdělení už jednou

⁶⁸ MBEMBE (2000): s. 272, 277

⁶⁹ GRIFFITHS, I. *Permeable Boundaries in Africa*. In: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 77

⁷⁰ ENGLEBERT, TARANGO, CARTER (2002)

⁷¹ MBEMBE (2000): s. 273

⁷² BROWNLIE (1979): s. 7

rozdělených struktur, které pak bylo v mnoha případech konfliktní, například u původně německého Togolandu⁷³.

Hraniční spory jsou ale na africkém kontinentu jevem poměrně častým, i když ne vždy se dostanou do všeobecného povědomí. Z teritoriálních sporů, které byly před Mezinárodním soudním dvorem řešeny od roku 1960 do konce 20. století, bylo afrických celých 57 %. Africké hranice přitom tvoří pouze třetinu všech světových hranic. I přesto, že sporné hranice tvoří pouze 29 % ze 104 afrických hranic, zahrnují dvě třetiny všech zemí na kontinentu. Tato čísla poukazují na silný vztah mezi umělým stanovením hranic a jejich konfliktním potenciálem. Englebert dále zjistil, že konfliktnost ovlivňuje také délka hranice, zatímco na tom, jestli byly obě strany hranice součástí stejného koloniálního impéria v konfliktnosti nezáleží. Překvapivě se ovšem v Africe častěji do hraničních sporů dostávají demokratičtější státy, než státy s autoritativním vládnoucím režimem. Výzkum nepotvrdil hypotézu, že špatně demarkované hranice jsou konfliktnější, stejně tak ke konfliktnosti nepřispívají ani přímé linie. U hranic s větším podílem rozdělení prekoloniálních politických struktur existuje pouze 38% šance, že hraniční spor nevznikne. U hranic, které dělí etnické skupiny, není pravděpodobnost vzniku konfliktu vysoká. Celkově ovšem rozdělení skupin přispívá k politické nestabilitě. Posledním zjištěním pak bylo, že umělé stanovení hranic přispělo také k počtu odtržení území, ke kterým v Africe došlo, s výjimkou území, která jsou tvořena velkým počtem odlišných kulturních skupin⁷⁴.

4.2.4 Další vliv hranic na původní struktury kontinentu

Hranice na africkém kontinentu plnily během svého vývoje různé funkce. Před kolonizací to byla území setkávání, příležitostí a vyjednávání. Během kolonizace představovaly území definující vlastnictví jednotlivých koloniálních států a později s sebou přinesly ekonomické, politické a sociální struktury podle evropského vzoru. Největší důsledky vyvolalo ale administrativní členění uvnitř jednotlivých oblastí. Například koloniálním rozdělením vzniklo na území Jižní Afriky celkem 14 administrativních celků s třemi různými statuty. Toto členění bylo následně společně s definováním městských oblastí vyhrazených pro obyvatelstvo bez bílého původu příčinou apartheidu⁷⁵. Jinými důsledky jsou atypické tvary státních území (např. Togo

⁷³ NUGENT, P. *Colonial Boundaries in West Africa*. In: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 53

⁷⁴ ENGLEBERT, TARANGO, CARTER (2002)

⁷⁵ MBEMBE (2000): s. 265-266

nebo Gambie – úzké a protáhlé státy), malá velikost některých států, která prakticky znemožňuje vytvoření efektivní ekonomiky, rozlehlost jiných států, která stěžuje efektivní vykonávání státní moci, a v neposlední řadě umístění hlavních měst v bývalých koloniálních centrech, tedy většinou na pobřeží⁷⁶. Mezi tzv. mikrostáty, příliš malé na to, aby mohly efektivně fungovat, patří sedm zemí: Burundi, Džibutsko, Gambie, Lesotho, Rovnicková Guinea, Rwanda a Svazijsko⁷⁷.

Podle některých autorů zkomplikovalo arbitrární rozdělení hranic, které nerespektovalo původní sociální a politická uskupení v Africe, budování státu a národa na tomto kontinentu. Státy, které v období dekolonizace vznikly, nebyly v mnoha případech dostatečně silné na to, aby například zabránily občanské válce na svém území, nebo vytvořily silné politické struktury. Hranice měly také velký vliv na roztržitost afrického kontinentu. Kromě už existujících linií náboženských, etnických, tradičních přidaly ještě dělicí linii státní. Protože se všechny linie navzájem neshodují, vyvolávají neshody a konflikty. Například dnešní poloha Demokratické republiky Kongo zahrnuje několik hranic, které původně dělily oblast podle různých linií, proto centrální moc neustále bojuje, aby teritorium sjednotila⁷⁸. To bylo i jedním z důvodů, proč bylo pro africké státy i bez centrální vynucovací moci výhodnější využít tzv. specifické reciprocity. Jejich dohoda o zachování hranic v podstatě znamenala, že se státy navzájem mezi sebou nenapadnou, což byla v podstatě naprosto stejná dohoda, kterou uzavřely státy Evropy na Berlínské konferenci. Celkové výhody ze zachování existujících hranic zde převyšují zisky jednotlivých států⁷⁹.

Mezerovitost hranic má vliv na celkovou bezpečnost. Jsou-li hranice propustné, není možné zabránit například přechodům ozbrojených skupin, povstaleckých jednotek nebo uprchlíků ze státu do státu, a proto se může občanská válka, která vznikne v jedné zemi, snadno rozšířit do země sousední⁸⁰. To se stalo například při konfliktu v súdánském Dárfúru, který překročil hranice do Čadu.

Hranice mohou mít ale pro africké státy také pozitivní dopady. Mohou ve své současné podobě rozvíjet mezinárodní spolupráci a měly určitě podíl na vytvoření integračních seskupení na kontinentu. Vzhledem k tomu, že jediná separatistická skupina, které se podařilo změnu hranic od získání nezávislosti vyvolat, byla Eritrea, se

⁷⁶ GRIFFITHS (1986): s. 204

⁷⁷ GRIGGS (1997): s. 66

⁷⁸ MBEMBE (2000): s. 279, 282

⁷⁹ HERBST (1989): s. 689-690

⁸⁰ MBEMBE (2000): s. 278

dá o hranicích z druhého úhlu pohledu uvažovat také o stabilizačním prvku celého kontinentu. Stabilita je o to významnější, že existují skupiny, které by se chtěly od vládnoucí moci odtrhnout, stejně jako je obranná kapacita států hranice udržet relativně nízká. Pro vládnoucí vrstvy znamenalo převzetí stávajících hranic velice výhodný krok do budoucna, který posílil jejich domácí postavení⁸¹.

Důsledkem toho, že hranice stanovili ve většině případů Evropané, je i nízká propojenost teritoria státu s teritorií obchodních vztahů. To je patrné především v oblasti přeshraničního obchodu⁸². V tomto směru měl kolonialismus na tradiční obchodní vazby vliv ve dvojím směru. Hranice původní obchodní stezky protínaly a zároveň do afrických kolonií pronikal evropský obchodní kapitál a zboží. Na druhou stranu, v mnoha oblastech se obchodní toky nepřerušily a rozvíjelo se pašování, ať už s tichým souhlasem vlád, nebo jako známka protestu proti predátorským postkoloniálním státům⁸³. Na obchod mohla mít špatný vliv rovněž změna administrace po první světové válce nebo striktní dělení na britské a francouzské sféry vlivu, patrné například v Západní Africe. Stanovení mezinárodní hranice napříč obchodní stezkou mělo pro některé obyvatele navíc i pozitivní důsledky, například pašováním zboží si vydělali více peněz, mohli se rozhodnout, na které straně hranice prodají zboží za lepší cenu, apod.

Koloniální mocnosti měly rovněž vliv na tvorbu infrastruktury. Pouze málo železničních tras i silnic nebo vodních cest vede přes hranice, protože byly budovány v rámci jednotlivých koloniálních sfér vlivu.

Hranice a příchod koloniálních mocností neovlivnily pouze politické struktury, ale měly mnohé dopady i v běžném životě Afričanů. Důležitým dopadem bylo například přerozdělení půdy, obyvatelé, často i původní otroci, se pohybovali dále směrem do vnitrozemí, vlastnické vztahy se změnily. Spory o půdu se stávaly rovněž předmětem sporů o hranice mezi jednotlivými komunitami, jako například v případě rozdělení Togolandu na britskou a francouzskou část po první světové válce⁸⁴. Situace v této oblasti byla několikrát řešena arbitrážními soudy a stabilizovala se až jejich rozsudky a výroky.

Migrace byla arbitrárním stanovením hranic také ovlivněna. Musely se jim přizpůsobit nejen kočující kmeny, ale také obyvatelé rozdělených kulturních a etnických skupin. Jak už bylo ale zmíněno, africké hranice jsou propustné a v mnoha oblastech se

⁸¹ HERBST (1989): s. 673-676

⁸² MBEMBE (2000): s. 262

⁸³ NUGENT, P. *Colonial Boundaries in West Africa*. In: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 55

⁸⁴ NUGENT, P. *Colonial Boundaries in West Africa*. In: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 49-50

prakticky přeshraniční migrace nezastavila. Naproti tomu existují oblasti, kde došlo k jejímu omezení, například mezi Jihoafrickou republikou a Mozambikem, kde byl postaven během apartheidu elektrifikovaný plot k zamezení migrace Mozambičanů do bohatší sousední republiky, nebo uprchlíků během občanské války⁸⁵.

Mezinárodní uspořádání na území daném stanovenými hranicemi mělo pro některé etnické skupiny, kmeny nebo národy efekt nutnosti organizovat se za účelem získání politického vlivu v nově vzniklém státě. Většina etnických skupin v Africe nemá formu národa, výjimku tvoří skupiny jako například Somálci, kteří naopak žijí v několika státech⁸⁶.

⁸⁵ GRIFFITHS, I. *Permeable Boundaries in Africa*. IN: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 78

⁸⁶ HERBST (1989): s. 680

5 Hraniční spory v období 1980–2006

5.1 Definice a pojetí hraničního sporu

Definovat hraniční spor s sebou přináší určité obtíže, protože stanovením kritérií můžeme dosáhnout toho, že za hraniční spor bude například považováno pouze něco, co je jen náznakem uplatňování nějakého nároku, nebo se opomene spor už vyřešený, popř. může být nějaký spor zveličený médií jako hraniční, i když ve skutečnosti nesouvisí s hranicemi. Proto je vhodné do definice zahrnout prvky politické i prvky mezinárodního práva. Tímto způsobem by se dal hraniční spor definovat jako „spor mezi dvěma státy z právního nebo faktického hlediska, který bývá obvykle vyjádřen vzneseným nárokem nebo protestem na vhodné úrovni a řádně zmocněnými činiteli“. Druhý stát by měl vznesenému nároku oponovat⁸⁷.

Hraniční spor nemá pouze geografický charakter, ale zahrnuje také právní aspekty nebo role jednotlivců. Pokud zkoumáme nějaký hraniční spor, je nutné vymezit několik základních charakteristických rysů. Především je to příčina sporu, která obvykle pramení z historie sporné hranice, zahrnující její nekompletní vývoj. Dále je nutné identifikovat spouštěcí mechanismus, protože každá hranice prochází obdobím klidu (latentním stádiem) a obdobím intenzivních aktivit. Důležité jsou cíle vlády, které hraniční spory vyvolávají, nemusí to být nutně pouze zisk nového teritoria, ale například také snaha vyřešit administrativní problémy. K tomuto účelu využívá vláda důkazy nebo historická tvrzení, která mohou být podložená, nebo jsou pouze strategickým záměrem. Výsledky hraničního sporu pak mohou mít dopady na lokální úrovni, např. v běžném životě obyvatel, kteří díky nové delimitaci najednou musí hranici překračovat při svých každodenních činnostech, nebo také v oblastech domácí a zahraniční politiky⁸⁸. Většina hraničních sporů současnosti se týká mladších hranic, především těch, které vznikaly ve 20. století, typicky tedy i hranic afrických.

Příčin hraničních sporů může být několik druhů. Jako příklad lze uvést boj o nerostné suroviny nebo vodní zdroje, politiku teritoriální expanze založenou na současné moci, iredentistické příčiny, především etnického charakteru, popř. využití hraničního sporu jako záminky k jiné politice státu. Většina těchto problémů je ve skutečnosti historicky zakořeněným sporem nebo technickým problémem vznikajícím

⁸⁷ BROWNLIE (1979): s. 13

⁸⁸ PRESCOTT (1987): s. 94

v souvislosti s danou mezinárodní hraniční smlouvou⁸⁹. Častou příčinou hraničního sporu může být delimitace, která vymezuje hranici v mezinárodní smlouvě i přesto, že nikdo ve skutečnosti dotčenou oblast nenavštívil. Vliv na konfliktnost má určitě také nestejněměrný rozvoj kontinentu.

Dělení hraničních sporů zahrnuje několik klasifikací. Nejvíce se pravděpodobně ustálilo dělení na základě mezinárodního práva na spory hraniční a teritoriální. U hraničních sporů interpretují obě strany delimitační smlouvu rozdílně, souvisí s problémy vytyčení hranice a z širšího pohledu zde spadají také spory o zdroje nebo jiná přírodní bohatství. V teritoriálních sporech zpochybňují jedna nebo obě strany neaktuální obsah dané mezinárodní hraniční smlouvy. Z jiného úhlu pohledu lze hraniční spory chápat jako více zaměřené na konkrétní linii, zatímco teritoriální se vážou na větší území⁹⁰.

Obecný termín hraniční spor zahrnuje podle Prescottta⁹¹ čtyři druhy neshod mezi zeměmi ohledně hranic. Ve dvou případech je z hlediska nárokuujícího státu nutné pozměnit současný průběh hranice, a to při sporech teritoriálních, také územních, kdy si stát nárokuje území, které v jeho teritoriu neleží, a sporech pozičních, které se týkají rozporů ohledně konkrétního průběhu hranice v jednotlivých fázích jejího vzniku. Funkční spory nevyžadují posun stávající hranice, protože se týkají funkcí státního aparátu, které se na hranici uplatňují a kterými se jeden ze států cítí být poškozen. Posledním druhem jsou spory ohledně využití nějakého zdroje, typicky to může být voda v řece nebo naleziště suroviny. Takový spor většinou vede k uzavření mezinárodní smlouvy o společném užívání tohoto zdroje.

Hraniční spory musí být při vznesení nároku jedním ze států nějakým způsobem urovnány, nejedná se pouze o ozbrojené konflikty, které se dostávají do všeobecného povědomí. Způsobů urovnávání hraničních sporů je několik. Běžnou cestou je přímé vyjednávání ukončené dohodou, která delimituje hranici a stanoví také principy následné demarkace a administrace. Pokud dohody nemůže být dosaženo, je možné využít jako prostředníka třetí stát nebo mezinárodní organizaci typu OSN nebo AU, které mohou napomoci dosažení kompromisu. Přesně definované spory právního charakteru lze postoupit soudnímu řízení, v tomto směru je významná činnost Mezinárodního soudního dvora v Haagu, který se mnohými africkými hraničními spory

⁸⁹ BROWNLIE (1979): s. 14-15

⁹⁰ IŠTÓK (2003): s. 356-358

⁹¹ PRESCOTT (1987): s. 98

zabýval. Rozhodnutí soudu je podmíněno jak fakty stanovenými v mezinárodních smlouvách, tak principy správy daného území, nebo řízení, které povedou ke konečnému řešení sporu. Podobně může být arbitrážní soud stanoven ad hoc. Na základě rozhodnutí soudu pak dochází většinou k demarkaci⁹².

Krejčová⁹³ uvádí, že řada hraničních sporů ustoupila do pozadí, i když ve skutečnosti v této latentní fázi přetrvávají. Představitelé států se na ně znovu odkazují při řešení jiných záležitostí, popř. ustoupily do pozadí, protože se aktuálně řeší např. ekonomické nebo jiné politické problémy. Možná je i intervence ze zahraničí. Slabá je v této oblasti role Africké unie.

Hranice na africkém kontinentu mají, jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, konfliktní potenciál. Řada hranic je demarkována špatně nebo vůbec a mezi sporné oblasti často patří trojmezí body. Podle Griggse nezažil žádný kontinent tolik hraničních sporů s takovými následky jako Afrika⁹⁴.

5.2 Územní spory

Státní hranice nejsou nikdy liniemi, které respektují veškerá dělení v oblasti, nejen tedy kulturní nebo etnické, ale i náboženské nebo založené na ekonomických vztazích. I přesto ale na většině hranic vlády územní požadavky nevznášejí. Na druhou stranu může vláda některého státu vznést územní požadavek, který se nezakládá na skutečném právním nároku. Jedním z typických příkladů, kdy teritoriální spory vznikají, je právě rozdělení hranic na základě smluv, které nemají vazby na původní strukturu kontinentu, což je právě příklad Afriky.

Nejčastějšími příčinami teritoriálních sporů jsou války, a to i občanské, které mohou omezit suverenitu státu a jeho vynucování státní moci, a dekolonizace, během které se kontrola hranic a jejich určení zpřísnilo, z čehož vyplynulo velké množství nových hraničních sporů. Z právního pohledu existuje několik možností, na základě kterých je možné vznést teritoriální nárok. První je okupace území, většinou podmíněná i fyzickou přítomností nárokujícího státu. Druhou možností je teritoriální blízkost nebo kontakt, který byl využíván právě v době kolonizace Afriky. Koloniální mocnosti měly zaručeny na základě okupace pobřeží teritoriální nároky v přilehlém vnitrozemí. Ve skutečnosti jsou ale právně podložené teritoriální nároky málo časté a zakládají se spíše

⁹² BROWNLIE (1979): s. 18

⁹³ KREJČOVÁ (1981): s. 22-24

⁹⁴ GRIGGS (1997): s. 66

na jiných tvrzeních založených na historických, geografických, strategických nebo ekonomických faktech⁹⁵.

Podobný účinek jako teritoriální nárok může mít pro stát někdy podpora separatistického hnutí, jako například podpora bývalého Zairu pro osamostatnění Cabindy, autonomního území v rámci Angoly. Podle názoru Zairu bylo lepší politicky ovlivnit nezávislý stát Cabinda, navíc bohatý na ropná naleziště, což by navíc oslabilo sílu Angoly, která by o tyto zdroje přišla⁹⁶. Na území Cabindy dnes existuje separatistické hnutí, vzhledem k nalezištím ropy se ho ale Angola nechce vdát. Obyvatelé Cabindy tvrdí, že nikdy nebyli integrální součástí Angoly.

Příkladů územních sporů najdeme na africkém kontinentu celou řadu. Významnější spory budou dále rozebrány podrobněji. Prescott uvádí, že během 80. let 20. století bylo územních sporů na africkém kontinentu celkem šest, a to spory mezi Marokem a Západní Saharou, Libyí a Čadem, Egyptem a Súdánem, somálské nároky na etiopské území v oblastech Haud a Ogaden, nároky Lesotha na část území Jihoafrické republiky a spor Namibie s Jihoafrickou republikou ohledně Walvis Bay⁹⁷. Spor mezi Čadem a Libyí byl rozhodnutý ve prospěch Čadu 4. ledna 1994. Mezinárodní soudní dvůr neuznal libyjské nároky jako právoplatné a hranici vymezil na základě francouzsko-libyjské smlouvy z roku 1955. Předchozí libyjská okupace Aouzouského trojúhelníku v 70. letech byla prohlášena za ilegální⁹⁸. Oblast sporu je znázorněna na mapě v příloze.

Od 90. let 20. století se odehrála řada dalších územních sporů, a to především dále zmíněné vyhlášení nezávislosti Somalilandu a Eritrey a snaha o vyřešení sporů v oblasti Západní Sahary. Svazijsko vyjednává od roku 1994 s Jihoafrickou republikou o navrácení území, které ztratilo během britské koloniální nadvlády. Jihoafrická republika nesouhlasila s činností hraniční komise a žádala jako arbitra Organizaci africké jednoty.

Teritoriální spor vedou do současnosti také Kamerun a Nigérie, a to především o poloostrov Bakassi a také o přilehlé teritoriální vody. Tato hranice byla sice vymezena Mezinárodním soudním dvorem v roce 2002, později ale bylo zjištěno, že přesné souřadnice nebyly v rozhodnutí stanoveny, proto zůstává území nadále sporné⁹⁹.

⁹⁵ PRESCOTT (1987): s. 98-107

⁹⁶ PRESCOTT (1987): s. 103

⁹⁷ PRESCOTT (1987): s. 255-257

⁹⁸ BLAKE (1994): s. 80, 83

⁹⁹ INTERNATIONAL BOUNDARIES RESEARCH UNIT. *Boundary News Archive: Nigeria and Cameroon agree geo-referenced chart for maritime boundary*. (2007) [online]

5.2.1 Západní Sahara

Problém teritoria Západní Sahary a marockých nároků na toto území sahá až do 19. století. Maroko v roce 1860 předalo svá území Rio de Oro a Ifni španělské nadvládě a postupně zde připojením dalších oblastí, především Sequiet el Hamra v roce 1904 a Capo Juby (také Tarfaya) v roce 1912, byla vytvořena kolonie, od roku 1946 souhrnně nazývaná Španělská Sahara¹⁰⁰. Už během období 1957–1958 Maroko území s přestávkami okupovalo, jeho teritoriální nároky mají tedy historický původ a byly vzneseny ihned po vyhlášení nezávislosti země v roce 1956. Maroko své nároky odvozuje od dohod podepsaných v roce 1895 (britsko-marocká dohoda) a Všeobecného aktu z Algeciras z roku 1906, které podle něj neruší následná francouzsko-španělská dohoda uzavřená v roce 1912. Nároky Mauritánie, které byly vzneseny poprvé v roce 1957, i Maroka byly v roce 1975 odmítnuty Mezinárodním soudním dvorem, který ve svém výroku uvedl, že neexistují žádné právní vazby mezi Marokem nebo Mauritánií a Západní Saharou, které by mohly ovlivnit její sebeurčení a vyjádření svobodné vůle lidu na tomto území¹⁰¹. Celou situaci pravděpodobně ovlivnilo objevení ložisek fosfátů na tomto území v roce 1940. Maroko vzneslo v roce 1960 nárok také na území Mauritánie, v roce 1969 ji ale uznalo jako svrchovaný stát. Na základě všech zmíněných nároků a nejasných bodů nemají hranice v této oblasti vymezený jednoznačný průběh.

14. února 1976 oznámilo Španělsko předání suverenity nad územím Maroku a Mauritánii, administrace byla ukončena 26. února a o den později byla vyhlášena frontou Polisario Saharská arabská demokratická republika. Oba zmíněné státy si území rozdělily, tento fakt byl naprosto přehlížen všemi ostatními státy, včetně Organizace africké jednoty¹⁰² a právo saharského národa na sebeurčení nebylo vůbec bráno v potaz. 11. srpna 1979 anektovalo Maroko původně mauritánskou část a dnes tedy okupuje většinu území bývalé španělské kolonie. Na území začaly boje mezi frontou Polisario a marockými oddíly, které trvaly až do roku 1991, kdy bylo uzavřeno příměří. OSN se zasazovala o navrácení uprchlíků do vlasti a uspořádání referenda k vyjádření jejich názorů na budoucnost země. Na základě Bakerova plánu z roku 2003 bylo navrženo, aby v referendu hlasovali všichni obyvatelé sporného území (tj. území, které dnes

¹⁰⁰ Oblast Ifni spadala pod kolonii Španělská Sahara až od roku 1952, v roce 1969 byla tato část území předána zpět Maroku.

CAHOON, B. M. *The World Statesmen – Western Sahara*. [online] DEPARTMENT OF STATE. UNITED STATES OF AMERICA. *International Boundary Study. No. 84. Algeria – Western Sahara (Spanish Sahara) Boundary*. (1968)

¹⁰¹ BROWNLIE (1979): s. 149, 156-158

¹⁰² PRESCOTT (1987): s. 113

okupuje Maroko), kde dokonce Maročané dvojnásobně převyšují počet Sahařanů. Marocká strana s vypsáním referenda nesouhlasila, i když fronta Polisario na tuto možnost přistoupila, proto zůstala situace dodnes nevyřešená. Pro Maroko je oblast strategická nejen vzhledem k marockým obyvatelům v oblasti, ale také kvůli nalezištům fosfátů, rybolovným oblastem a spekuluje se rovněž o možných nalezištích ropy¹⁰³.

Nezájem západních států o tuto oblast možná částečně také přispívá k tomu, že se konflikt, který má bezesporu dopad nejen na lokální úrovni, za více než třicet let jeho trvání nikam neposunul. Saharskou demokratickou republiku v současnosti uznává 51 států světa a Africká unie¹⁰⁴. Rozdělení vlivu Maroka a Saharské arabské demokratické republiky zobrazuje mapa v příloze.

5.2.2 Eritrea

Jak už bylo zmíněno, Eritrea je na africkém kontinentu jediným úspěšným separatistickým hnutím. Hlavní příčinou Etiopsko-eritrejské války byl pravděpodobně teritoriální hraniční spor¹⁰⁵. Území existovalo, i když pod italskou koloniální nadvládou, až do roku 1936 samostatně, teprve v tomto roce se stalo součástí Italské východní Afriky. I když bylo krátce Etiopií v 19. století okupováno, fakticky se pod její nadvládu dostalo až 15. září 1952, kdy byl ukončen britský mandát v oblasti. Do roku 1962 měla Eritrea autonomii, od tohoto roku se stala integrální součástí Etiopie jako její provincie. Tento stav trval až do prozatímního vyhlášení nezávislosti v roce 1991 a definitivního vyhlášení státu 24. května 1993.

Eritrea své požadavky vyjádřila. Považuje za platnou hranici, která byla stanovena především trojstrannou smlouvou z roku 1902, kterou uzavřely Spojené království, Itálie a Etiopie. Postoj Etiopie není jednotný, využívá podobných map, nebo map z oblasti Tigray, která s Eritreou sousedí, nikdo však dlouho nebyl přesně schopen definovat skutečná sporná místa. Proto zůstává několik oblastí nejasně vymezených, v některých se objevily rovněž nepokoje. Jako sporná byla stanovena například oblast kolem vesnice Badme, místo s takovým názvem není ale ani na jedné z původních map

¹⁰³ LANGE (2007): s. 85, 89-90

¹⁰⁴ CAHOON, B. M. *The World Statesmen – Western Sahara*. [online]

¹⁰⁵ PÉNINO (1998): s. 46

zaznačeno¹⁰⁶. Ozbrojené boje probíhaly v této oblasti od roku 1998 do uzavření příměří v roce 2000. Africká unie nemá kapacitu při takových situacích sjednat mír¹⁰⁷.

Přesná delimitace a demarkace byly oběma státům doporučeny v rámci Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1177 z roku 1998. Oba státy se zavázaly, že budou respektovat rozhodnutí demarkační hranice ohledně přesného průběhu státní hranice. V roce 2006 bylo detailní delimitační rozhodnutí vydáno, ani jeden stát se k němu ale nevyjádřil¹⁰⁸.

5.2.3 Somaliland

Z hraničního hlediska je velice zajímavý případ Somalilandu, protože potvrzuje názor, že hranice z dob kolonialismu by pro kontinent nemusely být přítěží, kdyby byly podle původní rezoluce OAJ respektovány.

Dnešní stát Somaliland, který vyhlásil nezávislost 18. května 1991 a není do současné doby uznáván mezinárodním společenstvím, má svůj původ v kolonii Britský Somaliland, která byla na jeho území ustavena v roce 1884, po obsazení území Egyptem. Britská administrativa v oblasti nebyla tak přísná jako například v jižní části Somálska. Oblast byla krátce během druhé světové války pod italskou okupací. 26. června 1960 získalo území nezávislost a už o pár dní později se připojilo k italské části a byl vytvořen nezávislý stát Somálsko. Obě části byly ale rozdílné v mnoha ohledech, včetně psaného jazyka, kulturních zvyků a kmenových příslušností, vlád nebo vzdělávacích systémů. Pansomalismus, který byl v novém státě propagovanou politikou, utrpěl porážku rovněž díky neúspěšné válce s Etiopií o oblast Ogadenu. Všechny tyto faktory vedly následně severní část k vyhlášení nezávislého státu¹⁰⁹.

Argumenty Somalilandu jsou založeny na několika faktorech. Ústředním motivem je neporušení principu nedotknutelnosti koloniálních hranic podle OAJ z roku 1964, protože území v podstatě odpovídá území bývalého Britského Somalilandu. Opírají se rovněž o osamostatnění Eritrey jako o podobný precedent, který také vycházel z koloniálního rozdělení vlivu v oblasti. Etnicky je oblast homogenní, sporná je hranice se sousedním Puntlandem, který je de facto také nezávislý, viz mapa oblasti v příloze. Důležitým argumentem je fungování státu, v Somalilandu probíhají volby, funguje zde efektivní vláda, stát má vlastní fungující ekonomiku. Uznání je i v zájmu dvou

¹⁰⁶ PÉNINO (1998): s. 47

¹⁰⁷ FIELDING (1999): s. 89, 97

¹⁰⁸ CAHOON, B. M. *The World Statesmen – Eritrea*. [online]

¹⁰⁹ HOYLE (2000): 80-82

sousedních států Etiopie a Džibutska, celkově by mohlo napomoci stabilitě v regionu¹¹⁰. Pro vyhlášení nezávislosti mluví také fakt, že Somálsko je státem natolik slabým až neexistujícím, že se Somaliland vlastně už nemá od kterého státu odtrhnout¹¹¹. Nejsilnějším argumentem proti uznání Somalilandu je potom jeho dobrovolné vstoupení do současného státního celku po získání nezávislosti a také obavy mezinárodního společenství z jeho uznání, které by mohlo vést k podobným tendencím na ostatních místech Afriky i jinde ve světě. Samotní představitelé Somalilandu tvrdí, že Somálsko se sjednotilo s nimi a ne naopak¹¹².

Je nutné poznamenat, že Somálci jsou v Africe jedním z mála národů, kteří jsou opravdu považováni za národ, ne pouze kmen, a pravděpodobně i z tohoto důvodu dnes osídlují větší území celkem ve čtyřech současných státech – Somálsku, Džibutsku, Etiopii a severní Keni¹¹³. Počátkem 20. století byli všichni Somálci pod nadvládou jiných mocností – Spojeného království, nejen v Britském Somalilandu, ale i na území severní Keni, Itálie, Francie v dnešním Džibutsku a Etiopie v oblasti Ogaden. Podobně sporná je oblast Puntlandu, která deklarovala autonomii v roce 1998, ale zastává spíše ideu sjednoceného Somálska¹¹⁴.

Podle Claphama¹¹⁵ je hlavní příčinou konfliktů v oblasti Afrického rohu především nesoulad ve vnímání hranic původními obyvateli a vnějšími činiteli. Původní hranice zde byly rozděleny podle fyzických znaků, politických struktur a v Etiopii navíc ještě ekonomickými statky jednotlivců. V oblasti jsou státy, které efektivně nevykonávají státní moc, což platí především o Somálsku, které je klasifikováno jako tzv. failed state, tedy stát neschopný vykonávat své základní funkce¹¹⁶.

5.2.4 Walvis Bay

Oblast Walvis Bay, při dnešním pobřeží Namibie, byla objevena už v 15. století Portugalci. Koloniální mocností, která nakonec získala území pod svou nadvládu, se v 19. století stalo Spojené království, které k území přičlenilo rovněž 12 ostrovů poblíž pobřeží, vyhlásilo zde kolonii a nakonec území v roce 1884 připojilo ke své Kapské

¹¹⁰ MIKEŠ (2007)

¹¹¹ HOYLE (2000): s. 83

¹¹² ISMAIL (2008): s. 17

¹¹³ MIKEŠ (2007)

¹¹⁴ HOYLE (2000): s. 81-82

¹¹⁵ CLAPHAM, C. *Boundary and Territory in the Horn of Africa*. In: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 237-238

¹¹⁶ *Foreign Policy: The Failed States Index 2007* [online]

kolonii. Hranice s Německou jihovýchodní Afrikou byly vymezeny smlouvou z roku 1890. Namibie byla po první světové válce pod mandátem Společnosti národů, do roku 1990, tedy vyhlášení nezávislosti, pak pod administrací Jihoafrické republiky. V roce 1978 vydala Rada bezpečnosti OSN rezoluci číslo 432, která deklaruje Walvis Bay jako integrální součást Namibie a neuznává jakékoliv jihoafrické nároky na toto území.

Přesto se Jižní Afrika nároků na území nechtěla vzdát, a to ze zřejmých důvodů. Jedná se totiž o nejvyšší přístav pro lodě s hlubokým ponorem v oblasti, který navíc zahrnuje území o rozloze 11 264 km² na pobřeží, dále 12 ostrovů bohatých na guano, strategickou vojenskou základnu a teritoriální vody¹¹⁷. Státy se nakonec o statutu Walvis Bay dohodly. Od ledna 1993 byla pod společnou administrací obou zemí a následně byla jihoafrická exkláva 1. března 1994 postoupena Namibii.

Pro Jihoafrickou republiku nepředstavovala cese Walvis Bay jen ztráty, právě naopak vyřešila hlavní teritoriální spor mezi oběma zeměmi a přispěla tak ke stabilitě v regionu. Pro Namibii byly pozitivní dopady obrovské a oblast Walvis Bay se stala největším motorem rozvoje země¹¹⁸.

5.3 Poziční spory

Poziční spory nejsou snahou států získat kontrolu nad větším územím, ale vznikají z nepřesností nebo chyb během evoluce hranice, především pak během demarkace. V naprosté většině případů se jedná o menší sporná území než u teritoriálních sporů. Po stanovení průběhu hranice se v realitě zjistí, že vymezené body mohou mít nejednoznačný průběh, popř. demarkační komise udělá chybu, nebo dojde k posunu hranice místními obyvateli, a to může mít následky v podobě hraničního sporu. V Africe se typicky jedná o vymezování hranic podle geografických rysů.

Prescott¹¹⁹ uvádí, že v 80. letech 20. století nebylo přesně vymezeno minimálně 13 trojmezích bodů. Dále probíhalo několik hraničních sporů, o nejrozsáhlejší území se jednalo v případě Mali a Burkiny Faso, oba státy podaly v roce 1983 žádost o vymezení hranice u Mezinárodního soudního dvora. Podobně se spornými staly ostrovy v Čadském jezeře a vyvolaly poziční spor mezi Čadem a Nigérií. Od roku 1980 Zair okupoval také území Kaputa v severní Zambii, kvůli nejasnému vymezení britsko-belgické smlouvy z roku 1894.

¹¹⁷ GRIGGS (1995): s. 85

¹¹⁸ GRIGGS (1995): s. 85

¹¹⁹ PRESCOTT (1987): s. 257-258

Dodnes zůstává sporná britsko-německá smlouva z roku 1890, která vymezovala několik oblastí v Africe, včetně oblasti řeky Orange, kde se zjistilo, že díky jejím sezónním fluktuacím není přesně možné stanovit průběh hranice na severním břehu řeky, který byl obtížně lokalizovatelný. Jihoafrická republika si před rokem 1990 nárokovala celou řeku, oblast spadala pod její administraci a nemá zájem na tom, aby vlastnická práva k pozemkům a zdrojům, která před tímto rokem vznikla, přešla na Namibii. Namibie trvá na stanovení hranice po střednici. Spory souvisí také s právy využívat říční zdroje a pastviny na jejích březích. Stejně tak se na obou březích nacházejí naleziště diamantů.

Poziční spory jsou časté zejména v oblasti Západní Afriky, protože díky francouzské administraci Západní Afriky jako celku neexistují pro dnešní státní hranice relevantní mezinárodní smlouvy. V roce 1986 se na úrovni Mezinárodního soudního dvora řešil poziční spor mezi Burkinou Faso a Mali, v roce 2005 průběh státní hranice řekou Niger a především příslušnost ostrova Lete mezi Nigerem a Beninem. Beninu se týká i aktuální spor Burkinou Faso, který nevyřešila ani společně ustavená hraniční komise z roku 1980 a pravděpodobně bude Mezinárodnímu soudnímu dvoru rovněž postoupen. Stejný záměr vyslovily i Burkina Faso a Niger pro průběh celé své vzájemné hranice¹²⁰.

Příkladem pozičního sporu z jiné oblasti je hranice mezi Demokratickou republikou Kongo a Ugandou, kde vznikla sporná situace posunem řeky Semliki, nebo spor Namibie a Botswany o ostrov Kasiliki (také Sedudu) na řece Chobe.

5.4 Funkční spory

Funkční spory se narodily od předchozích dají urovnat i v případě, že ke změně hranice nedojde. Týkají se pouze výkonu státní moci jednoho státu podél státní hranice, který se jinému státu může zdát nepatřičný nebo nepřiměřený. Funkční spory mohou doprovázet i spory územní. Mezi lety 1964 a 1977 bylo v Africe uzavřeno 24 hranic z důvodů nesouhlasu s politikou sousedního státu. To byl i případ Keni, která v roce 1976 uzavřela hranice s Ugandou na základě prohlášení prezidenta Amina ohledně ugandských nároků na keňském území. Další případy se objevily také v následujících letech, například uzavření hranice Keni a Tanzanie mezi lety 1977–1983. Za funkční

¹²⁰ INTERNATIONAL BOUNDARIES RESEARCH UNIT. *Boundary News Archive: Burkina Faso minister says boundary dispute with Benin will go to ICJ*. (2007) [online] INTERNATIONAL BOUNDARIES RESEARCH UNIT. *Boundary News Archive: Burkina Faso, Niger will ask ICJ for boundary delimitation*. (2007) [online]

spory lze považovat také vyhoštění uprchlíků zpět do jejich státu, takové situace nastaly v případech Ugandy a Rwandy v roce 1982 nebo Čadu a Středoafrické republiky v letech 1984 a 1985¹²¹. Podobně uzavřelo v 90. letech svou hranici se Somálskem Džibutsko z důvodů nestability v oblasti.

Potenciál funkčních sporů mají téměř všechny hranice Jihoafrické republiky s ostatními státy. Ta jako bohatší země v regionu láká přistěhovalce, proto je vyhošťování uprchlíků a nelegálních migrantů do Mosambiku, Zimbabwe i Lesotha častou záležitostí. V roce 1986 byl na státní hranici s Mosambikem postaven elektrifikovaný plot za účelem potlačení přílivu imigrantů do země, do roku 1990 došlo na hranici k několika úmrtím. Plot zůstal, ale jeho funkce byla pozměněna na varovnou, pokud by jej někdo chtěl překročit¹²². Kromě tohoto opatření byla Jihoafrická republika několikrát nucena zpřísnit hraniční kontroly, a to i ve spolupráci s dotčenými zeměmi. Obdobný důvod pro výstavbu hraničních plotů mají španělská území Ceuta a Melilla, kam se imigranti snaží dostat za vidinou zlepšení své sociální situace. Španělsko řešilo s Marokem situaci několikrát na úrovni ministrů zahraničí¹²³.

Funkční spory se dají řešit pomocí projektů přeshraniční spolupráce a hraničního managementu a v Africe existuje tendence takové projekty zřizovat a implementovat. Příklady smluv o společném využití vodních zdrojů, které konfliktům zamezují, můžeme nalézt v oblasti Jižní Afriky, byly uzavřeny v roce 1995 mezi Jihoafrickou republikou a Zimbabwe a Mosambikem¹²⁴. Podobně lze za příklady spolupráce považovat přeshraniční kooperaci v oblasti ochrany životního prostředí a zřizování národních parků. V tomto směru je opět aktivní region Jižní Afriky.

5.5 Latentní spory

V důsledku zmíněného vývoje došlo na několika místech v Africe k vytvoření zvláštních nebo sporných míst, která nejsou jednoznačně vymezená a vytvářejí na africkém kontinentu unikátní hraniční struktury. V současné době ale nepředstavují aktuální hraniční konflikt, nacházejí se v latentní fázi. V následujících odstavcích budou zmíněny nejzajímavější dva z nich.

¹²¹ PRESCOTT (1987): s. 122-124, 258

¹²² INTERNATIONAL BOUNDARIES RESEARCH UNIT. *Boundary News Archive: Illegal Crossings*. (1995) [online]

¹²³ INTERNATIONAL BOUNDARIES RESEARCH UNIT. *Boundary News Archive: Worry over immigrant rise*. (2001) [online]

¹²⁴ INTERNATIONAL BOUNDARIES RESEARCH UNIT. *Boundary News Archive: Shared Waters Understanding*. (1995) [online]

5.5.1 Čtyřmezny bod

Typickým příkladem je koncept čtyřmeznyho bodu mezi hranicemi Botswany, Namibie, Zambie a Zimbabwe poblíž místa Kazungula, který je zobrazen na mapě v příloze. Povaha sbíhání těchto hranic byla objevena v roce 1970 a je zaznamenána na většině podrobných map oblasti. Bylo zjištěno, že ve skutečnosti pravděpodobně Zambie a Botswana nemají společnou hranici, což je způsobeno zčásti i tím, že oblast Caprivi Strip patří Namibii. Příslušnost Caprivi Stripu byla stanovena už britsko-německou smlouvou z roku 1890, která vymezila průběh hranice po střednici řeky Chobe. Následně pak došlo na ostatních hranicích k uzavření dalších mezinárodních smluv, které využívaly pro vymezení hranice na řekách jiných principů, např. v případě Rhodésie a Zambie vedla hranice na řece Zambezi po hloubnici. Hranice mezi Botswanou a tehdejší Rhodésií byla stanovena jako střed silnice Hunter's Road.

Problematickým bodem je soutok řek Zambezi a Chobe a jejich střet s Hunter's Road. Pokud by se střednice na Zambezi protínala s hloubnicí na Chobe, pak by čtyřmezny bod mohl existovat a Botswana se Zambií by neměla společnou hranici. Toto je však velice obtížné prokázat. Podle nové demarkace hranice Botswany a Rhodésie z roku 1959 se ale Hunter's Road neprotíná se soutokem a leží východněji, proto podle této teze Botswana se Zambií společnou, i když krátkou hranici má. Další předpoklad ovšem posouvá protnutí střednice na Zambezi a hloubnice na Chobe více na východ, proto by se hranice podle tohoto pohledu opět mohla sbíhat jako čtyřmezny bod. Společny bod všech hranic by neexistoval v případě, že by se na Zambezi aplikoval princip hloubnice. Stejně tak neexistuje čtyřmezny bod podle poslední teze, která předpokládá průběh hloubnice v západní části Zambezi. Ohledně finálního rozhodnutí nepanuje konsenzus, většina akademiků se přiklání k názoru, že čtyřmezny bod neexistuje¹²⁵.

V roce 2006 došlo je schválení stavby mostu přes řeku Zambezi poblíž zambijského města Kazungula. Zimbabwe tuto stavbu plánovanou od roku 1999 blokovalo s odkazem na existenci čtyřmeznyho bodu, což by znamenalo, že most musí vést přes jeho území. I když Zimbabwe souhlasilo s výstavbou mostu, ohledně existence střetu čtyř hranic se nevyjádřilo¹²⁶.

¹²⁵ BROWNLIE (1979): s. 1098-1107

¹²⁶ INTERNATIONAL BOUNDARIES RESEARCH UNIT. *Boundary News Archive: Zambezi 'quadrpoint' bridge approved*. (2006) [online]

5.5.2 Caprivi Strip

Zajímavým územím je bezesporu už zmíněná oblast Caprivi Strip, která Namibii podle britsko-německé smlouvy z roku 1890 přisuzuje koridor vedoucí až k hranicím se Zimbabwe. Původně bylo toto území součástí Německé Západní Afriky, Německo si jím chtělo zajistit přístup k řece Zambezi¹²⁷. Během první světové války bylo ale dobytó Jihoafrickou republikou. Nad územím získala Jižní Afrika mandát Společnosti národů, který během let 1921-1929 předala britskému Bečuánsku. Mandát byl Valným shromážděním OSN ukončen v roce 1966, ale Jihoafrická republika měla faktickou kontrolu nad územím do vyhlášení nezávislosti Namibie v roce 1990¹²⁸. 5. června 1996 byla v exilu vytvořena vláda Svobodného státu Caprivi Strip/Itenge, Caprivská osvobozenecká armáda pak zorganizovala několik drobných útoků, ale bez vážnějších následků¹²⁹. Potenciální problém v oblasti představuje především rozvoj severozápadní Botswany, především v souvislosti se zdroji vody, řekami Okavango a Chobe¹³⁰.

5.6 Přehled hraničních sporů Afriky v letech 1980–2006

V následujících dvou schématických mapách jsou shrnuty nejdůležitější hraniční spory afrického kontinentu ve dvou časových obdobích: v letech 1980–1992 a ve druhé fázi, po vyhlášení nezávislosti Eritrey, od roku 1993 do roku 2006.

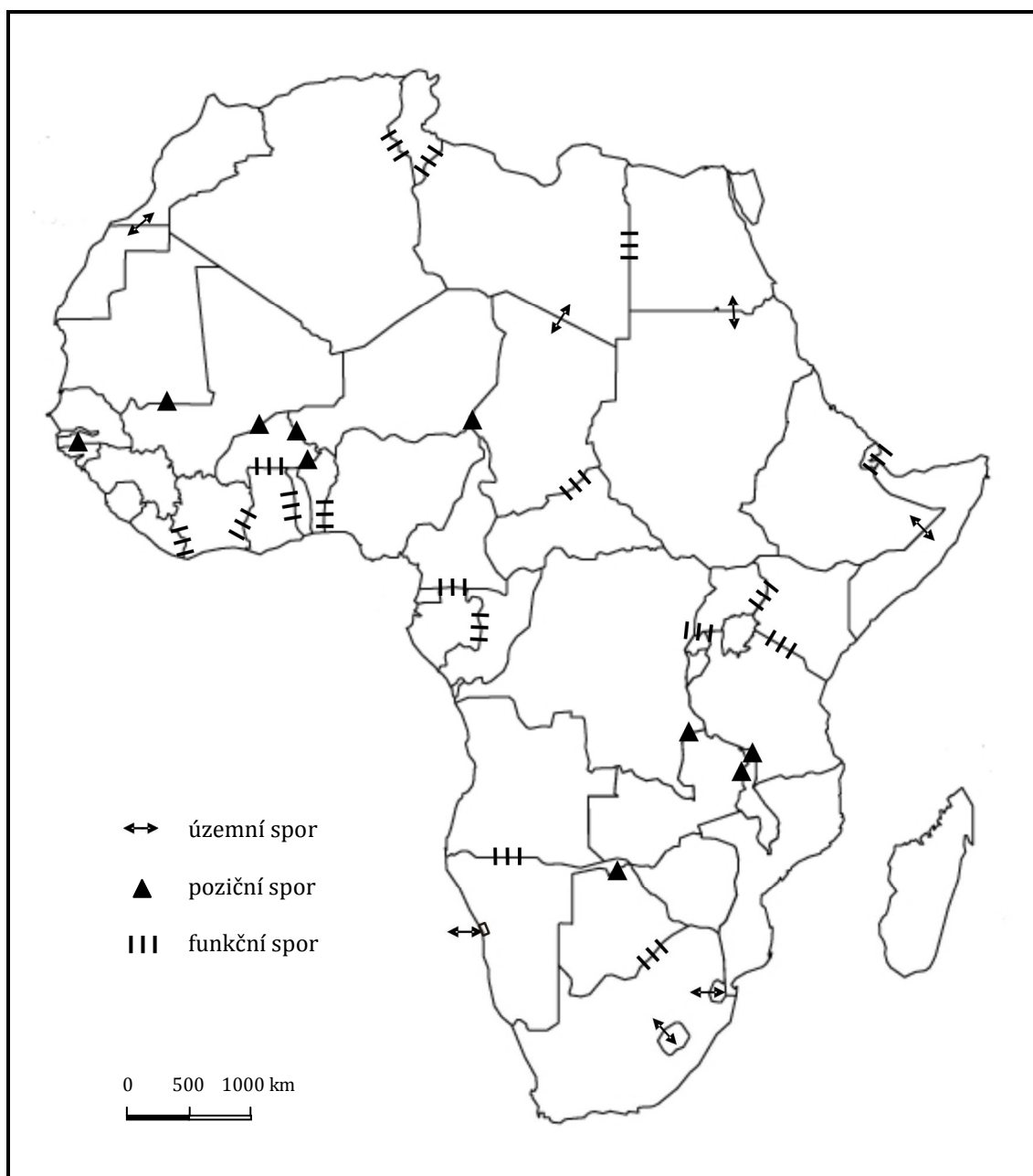
¹²⁷ DEPARTMENT OF STATE, UNITED STATES OF AMERICA. *International Boundary Study No. 123. Namibia (South West Africa) – Zambia Boundary*. (1972)

¹²⁸ PERRY (2000): s. 82

¹²⁹ CAHOON, B. M. *The World Statesmen – Namibia*. [online]

¹³⁰ GRIFFITHS (1986): s. 211

Obrázek 1: Schématická mapa hraničních sporů v Africe v letech 1980–1992¹³¹

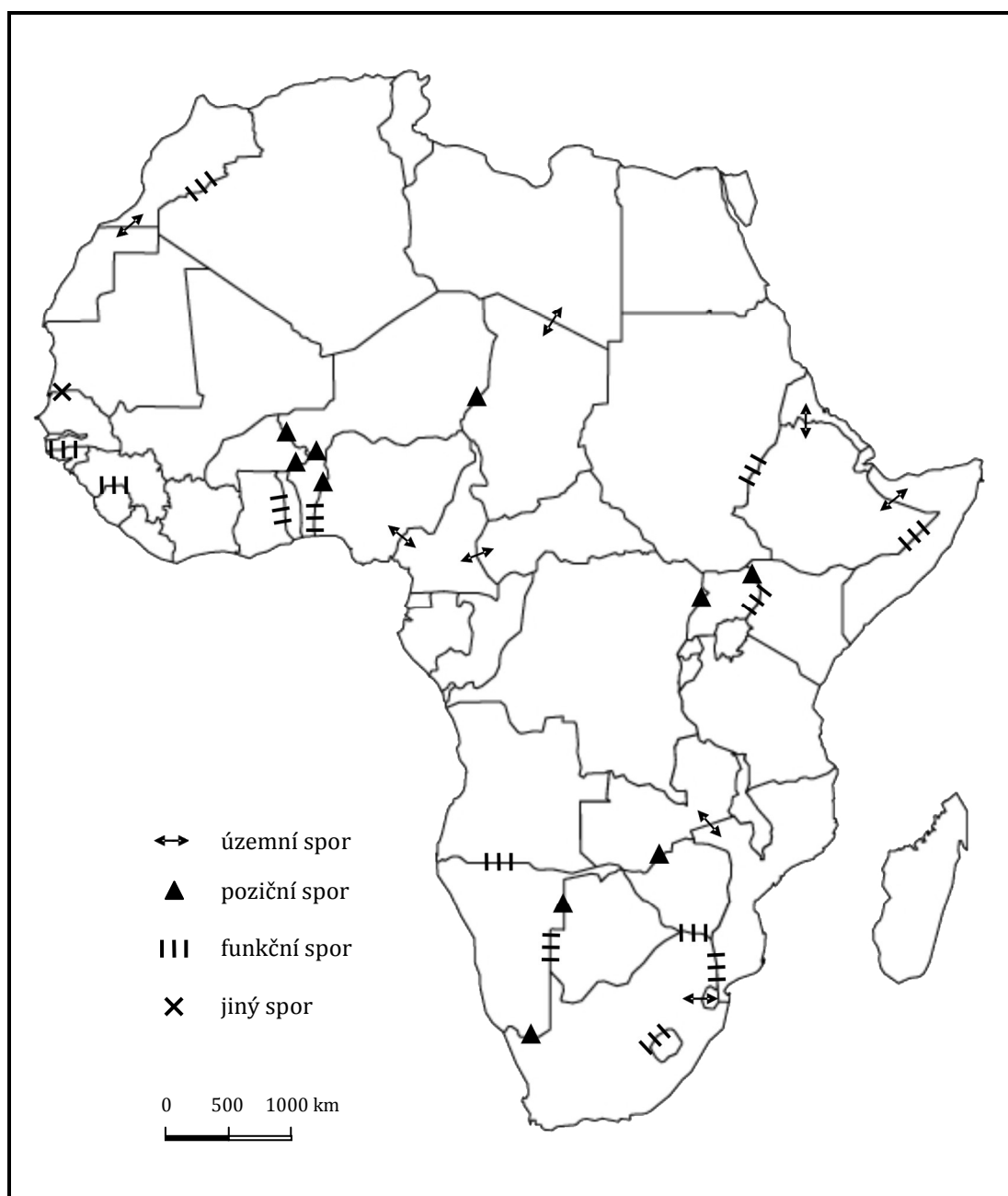
¹³¹ Zdroje dat:

PRESCOTT (1987): s. 255-257

ENGLEBERT, TARANGO, CARTER (2002): Data set for: *Dismemberment and Suffocation. A Contribution to the Debate on African Boundaries.*

INTERNATIONAL BOUNDARIES RESEARCH UNIT. *Boundary News Archive*. (1991–2007) [online]

Obrázek 2: Schématická mapa hraničních sporů v Africe v letech 1993–2006¹³²

¹³² Zdroje dat:

ENGLEBERT, TARANGO, CARTER (2002): Data set for: *Dismemberment and Suffocation. A Contribution to the Debate on African Boundaries*.

INTERNATIONAL BOUNDARIES RESEARCH UNIT. *Boundary News Archive*. (1991–2007) [online]

6 Závěry

Problematika afrických hranic je značně komplexní a příčina hraničních sporů, ke kterým na kontinentu dochází, není pravděpodobně jednoznačná. Během evoluce afrických hranic došlo k několika zásadním skutečnostem, které měly vliv na současné politické uspořádání kontinentu. Stěžejní byla historická fáze Scramble for Africa, která dnešní hraniční strukturu předznamenala. Na základě tehdejších hraničních smluv, které byly africkými státy přijaty v roce 1964 jako platné pro nově vznikající nezávislé státy, dochází dnes k hraničním sporům, na druhou stranu mají tyto smlouvy také účinek stabilizační. Hranice ovlivnily rovněž migraci, ekonomické vztahy nebo přeshraniční spolupráci.

I když africkým hranicím evropské koloniální mocnosti stanovily některé charakteristické rysy, především podíl přímých linií, nízkou demarkaci, vysokou propustnost a vysoký podíl rozdělení tradičních kulturních, etnických nebo politických struktur, konfliktní potenciál hranic se odvíjí až od jejich nezávislosti, a to především díky slabému výkonu státní moci. Příčinou konfliktů nebývají iredentistické tendence a jediným státem, který se osamostatnil, je Eritrea.

Jak ukazují výše uvedené schématické mapy, hraniční spory jsou nadále na africkém kontinentu jevem poměrně častým, proto je třeba se otázkou stále zabývat. Jednotliví autoři, kteří se hranicím v Africe věnují, navrhli možná řešení a diskutovali možnou budoucnost afrických hranic, jedná se spíše ale o debaty na akademické úrovni.

Podle Griffithse¹³³ je nutné vymezit nejasná a dvojznačná území, která pramení z neúplné, chybné nebo nelogické koloniální administrativní delimitace. Takové problémy jsou hlavním zdrojem hraničních neshod. Hranice v Africe pravděpodobně zůstanou propustné, proto by efektivním způsobem, jak zabránit pašování a nelegální migraci z chudších zemí do bohatších států, mohla být regionální integrace a tvorba regionálních uskupení.

Herbst¹³⁴ považuje současný hraniční systém na africkém kontinentu za racionální způsob, jakým jak kolonizátoři, tak představitelé afrických států po získání nezávislosti celou situaci vyřešili. Nesouhlasí proto s názorem, že hranice vznikaly arbitrárně, aniž by zohledňovaly tehdejší situaci na kontinentu. Změnu hranic vidí v možnosti afrických vládnoucích vrstev získat dostatečné kapacity na to, aby mezi sebou mohly o sporná

¹³³ GRIFFITHS, I. *Permeable Boundaries in Africa*. In: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 78, 81

¹³⁴ HERBST (1989): s. 673, 691-692

území válčit. Za nepravděpodobné naopak považuje odtržení separatistických území. Historický vývoj mu ale za pravdu nedal, protože k válce založené na hraničním sporu nedošlo, zatímco k odtržení separatistické části v podobě Eritrey ano.

Paradoxem afrických hranic je také fakt, že jsou považovány za špatné dědictví kolonialismu a přesto o nich píše většinou západní autoři, kteří pocházejí ze stejného prostředí jako kolonizátoři. Od Afričanů snahy o nápravu současného hraničního systému nepocházejí. Výjimku zmiňují ve své knize Nugent a Asiwaju¹³⁵, profesor Makua wa Mutua, původem z Tanzanie, navrhl vytvoření mapy nových hranic Afriky, která by kontinent rozdělila na 15 velkých celků a která měla zohledňovat historické faktory a demografické členění kontinentu z prekoloniální doby. Některé výsledky byly až paradoxní. Například Eritrea měla být podle nového státního dělení součástí celku s názvem Etiopie, který měl mít téměř identické hranice jako Etiopie, ze které se separatistům nakonec podařilo osamostatnit. Dělení je tedy vždy umělé.

Ištók¹³⁶ uvádí několik možných scénářů perspektivy světových hranic podle Kolosova. Afrických hranic se týkají především dva, a sice realistický, který předpokládá posílení regionální spolupráce v pohraničních regionech, i když budou hrát teritoriální aspekty v mezinárodních vztazích stále nějakou roli, a scénář pesimistický, na základě kterého by mohlo dojít k fragmentaci států podle etnického hlediska.

Brownlie¹³⁷ navrhoval už v roce 1979 několik řešení hraničních sporů v Africe. Za lepší řešení považuje vždy vyjednávání, i když uznává, že někdy je soudní rozhodnutí nevyhnutelným faktem. Zdůrazňuje role delimitačních smluv a poukazuje na přesné vymezení hranic, především řešení technických problémů, jak ale bylo zmíněno Englebertem, demarkace hranic v Africe téměř nepokročila, ani Africká unie v této oblasti nedosáhla výrazného úspěchu. Dále navrhuje zlepšení depolitizací sporů a vytvořením regionálního systému nároků a dohodnutých smluv. Závěrem uvádí jako řešení také vytváření neutrálních zón se společným využitím zdrojů v oblasti, aniž by se přesně vymezovala suverenity pro jednotlivé státy, v africkém prostředí je ale tento koncept problematický.

Griggs¹³⁸ uvádí, že ve vnímání hranic na africkém kontinentu došlo od 90. let 20. století k výraznému posunu, který nazývá „Africkou renesancí“, a to především na základě událostí, které tomu předcházely, ať už to byla genocida ve Rwandě, hraniční

¹³⁵ NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 267

¹³⁶ IŠTÓK (2003): s. 368

¹³⁷ BROWNLIE (1979): s. 20-21

¹³⁸ GRIGGS (1997): 64-66

spory, které bylo nutno řešit, separatistické tendence Cabindy, Tuaregů v Nigeru a Mali nebo Somalilandu nebo další problémy. Podle něj už Afrika netrvá na zachování stávajícího systému hranic, ale je otevřenější hraničnímu managementu nebo vyjednávání o jejich změnách, které povedou k dlouhodobému řešení sporů mezi jednotlivými státy. Zasazuje se o zřízení odborné skupiny sestavené z regionálních odborníků, která by africké hranice monitorovala a vytvořila jejich databázi. Na základě podrobného výzkumu a hraničního managementu se hraniční spory na kontinentu postupně stanou minulostí.

Asiwaju¹³⁹ upozorňuje především v souvislosti s jeho tezí, že africké hranice mají velice podobné vlastnosti jako evropské, na fakt, že je nutné, aby se Afričané a afrikanisté neinspirovali evropským nacionalismem s jeho důsledky v podobě válek a hraničních sporů, ale právě vývojem po druhé světové válce, který je ve znamení integrace, přeshraničního managementu a regionální spolupráce. Podporuje především myšlenku hraničních výzkumných programů. Celkově spolu s Nugentem¹⁴⁰ upozorňují na fakt, že africké hranice jsou stále vnímány spíše pesimisticky a většina autorů, kteří se tímto tématem zabývají, nevidí jejich potenciál. Po oddělení Eritrey se například očekávalo, že podobné separatistické tendence zavládnou také na ostatních částech kontinentu, prozatím k tomu ale nedošlo. Mezinárodní společenství je připraveno podporovat stávající státy a sami Afričané prokazují minimální vůli na stávajících hranicích cokoliv měnit, proto autoři zastávají názor, že hranice v současné podobě v Africe vydrží. Pravděpodobné se jim zdá rozdělování Afriky do menších celků, které ovšem současné hranice nenaruší, pouze jejich počet vzroste. Přiklání se také k jejich propustnosti, a to především pro běžné občany.

Podle mého názoru hraje v oblasti hraničních sporů Afriky úlohu slabá role mezinárodních organizací a celkový nezájem mezinárodního společenství. Proto zůstává nejdůležitější variantou řešení zdejších sporů dohoda mezi jednotlivými státy, podpořená např. delimitací pomocí Mezinárodního soudního dvora. Vzhledem k tomu, že se hranice za posledních čtyřicet let téměř nezměnily, se zdá aktuálnější otázka řešení příčin, které vedou k jejich konfliktnosti, tedy například posílení role jednotlivých afrických států nebo užší regionální kooperace, ke které by evropské země měly poskytnout své zkušenosti.

¹³⁹ ASIWAJU, A.I. *Borderland in Africa: A Comparative Research Perspective with Particular Reference to Western Europe*. In: NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 259-261

¹⁴⁰ NUGENT, ASIWAJU (1996): s. 267-270

7 Přílohy

Tabulka 1: Přehled získání nezávislosti afrických kontinentálních států¹⁴¹

<i>Stát</i>	<i>Koloniální název</i>	<i>Koloniální mocnost</i>	<i>Nezávislost</i>	<i>Poznámka</i>
Libérie	Commonwealth of Liberia	-	26. července 1847	
Jihoafrická republika	Stát Transvaal, Jihoafrická unie	Nizozemí, Británie	11. prosince 1931 status suverénního státu	Během historie střídání období nezávislosti a koloniální nadvlády, republika od roku 1961.
Egypt	Egypt	Británie	1922/1936	1922 nezávislost uznána Británií, okupace do roku 1936
Etiopie	Etiopie, Italská východní Afrika	Itálie	1941	Itálie obsadila Etiopii v roce 1936, během druhé světové války osvobozena Spojenci.
Libye	Libye	Itálie	24. prosince 1951	
Súdán	Súdán	Británie	1. ledna 1956	Británie uznala vládu už v roce 1953.
Tunisko	Tunisko	Francie	20. března 1956	Země byla od roku 1881 pod „francouzskou ochranou“.
Maroko	Maroko	Francie	7. dubna 1956	Do r. 1912 nezávislé, pak francouzský protektorát
Ghana	Zlaté pobřeží	Británie	6. března 1957	Od roku 1960 republika
Guinea	Francouzská západní Afrika	Francie	2. října 1958	První nezávislý stát Francouzské Západní Afriky
Kamerun	Kamerun	Francie (Británie, Německo)	1. ledna 1960	1960 vyhlásila nezávislost francouzská část, původně německá část byla spravována Británií, sever se připojil k Nigérii, jih ke Kamerunu.
Togo	Togoland, Francouzské Togo	Německo, Francie	27. dubna 1960	Britská část oblasti Togolandu se stala součástí Ghany.
Mali	Francouzská západní Afrika	Francie	20. srpna 1960	Nezávislost vyhlášena už o dva měsíce dříve jako Republika Súdán (Senegal a Francouzský Súdán).

¹⁴¹ Zpracováno podle následujících zdrojů:

BROWNLIE (1979)

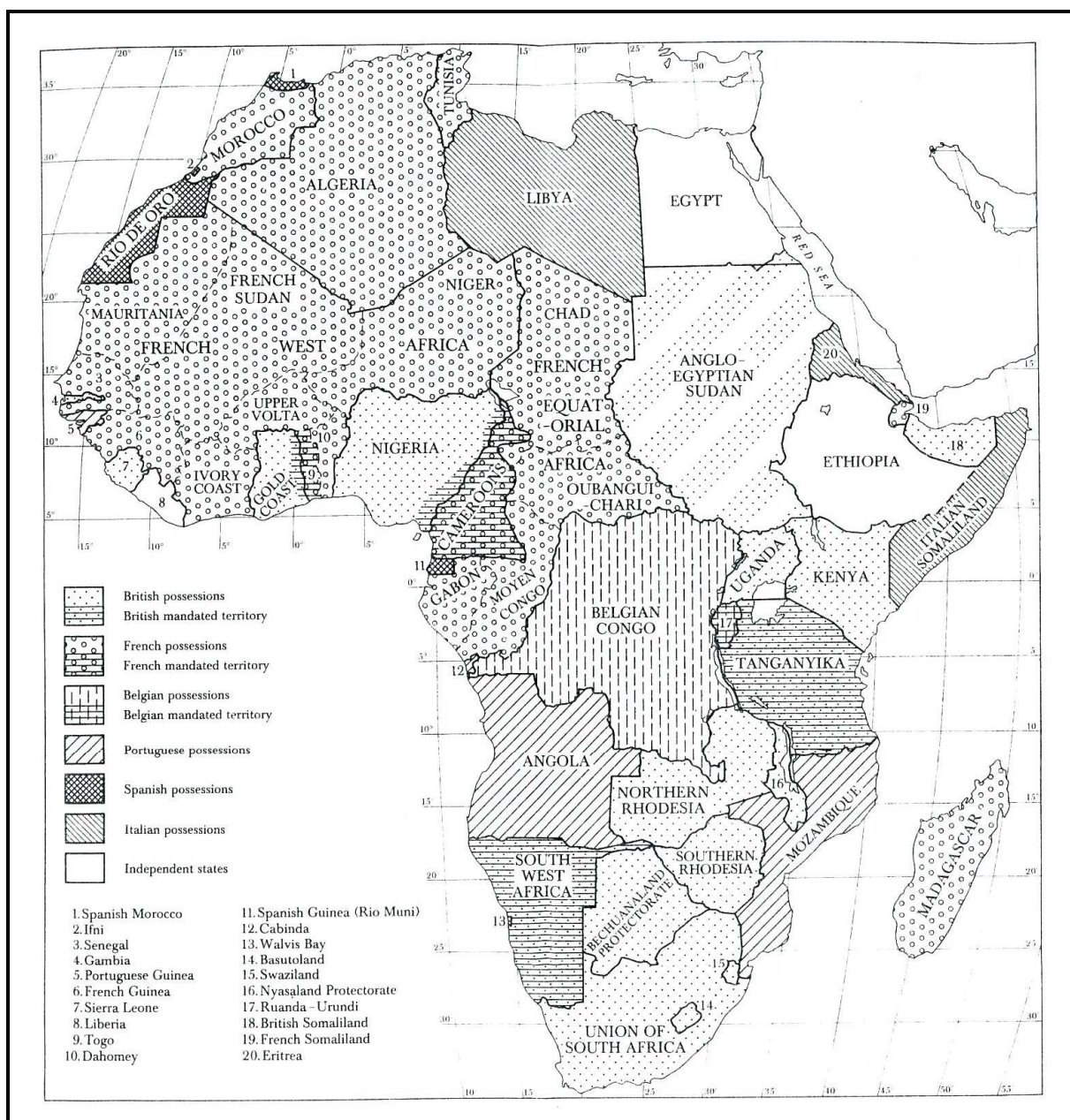
DEPARTMENT OF STATE. UNITED STATES OF AMERICA. *International Boundary Study*.

CAHOON, B. M. *The World Statesmen*. [online]

<i>Stát</i>	<i>Koloniální název</i>	<i>Koloniální mocnost</i>	<i>Nezávislost</i>	<i>Poznámka</i>
Senegal	Francouzská západní Afrika	Francie	20. srpna 1960	Vystoupení z federace s Mali
Demokratická republika Kongo	Belgické Kongo	Belgie	30. června 1960	V roce 1971 změna názvu na Zair, dnes opět původní název.
Somálsko	Britský Somaliland, Italský Somaliland	Británie, Itálie	1. července 1960	
Benin	Dahomey	Francie	1. srpna 1960	
Niger	Francouzská západní Afrika	Francie	3. srpna 1960	
Burkina Faso	Horní Volta	Francie	5. srpna 1960	Nezávislost vyhlášena pod názvem Republika Horní Volta
Pobřeží slonoviny	Pobřeží slonoviny	Francie	7. srpna 1960	
Čad	Francouzská rovníková Afrika	Francie	11. srpna 1960	
Středoafriická republika	Francouzská rovníková Afrika	Francie	13. srpna 1960	
Konžská republika	Francouzská rovníková Afrika	Francie	15. srpna 1960	
Gabon	Francouzská rovníková Afrika	Francie	17. srpna 1960	
Nigérie	Protektorát Nigérie	Británie	1. října 1960	
Mauritánie	Francouzská západní Afrika	Francie	28. listopadu 1960	
Sierra Leone	Sierra Leone	Británie	27. dubna 1961	
Tanzánie	Německá východní Afrika, Tanganika	Německo, Británie	21. prosince 1961	Británie získala mandát nad územím po první světové válce, název Tanzánie od roku 1964.
Rwanda	Ruanda	Německo, Belgie	1. července 1962	Do první světové války obě země součástí Německé východní Afriky, pak belgický mandát.
Burundi	Urundi	Německo, Belgie	1. července 1962	
Alžírsko	Alžírsko	Francie (Saharská část)	3. července 1962	
Uganda	Britská východní Afrika	Británie	9. října 1962	
Keňa	Britská východní Afrika	Británie	12. prosince 1963	
Malawi	Nyasaland	Británie	6. července 1964	
Zambie	Severní Rhodésie	Británie	24. října 1964	
Gambie	Gambie	Británie	18. února 1965	
Botswana	Bečuánsko	Británie	30. září 1966	
Lesotho	Basutsko	Británie	4. října 1966	

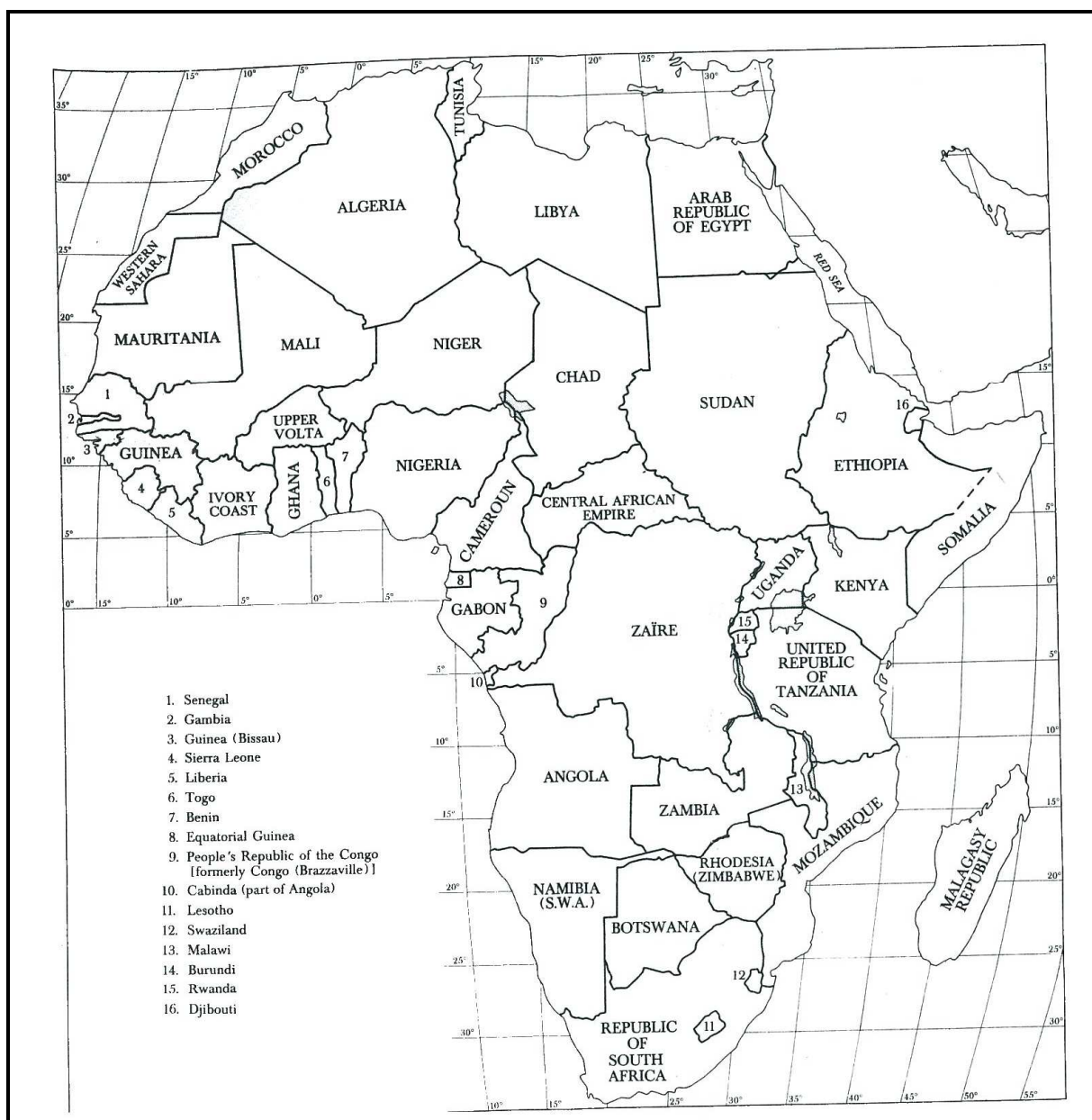
<i>Stát</i>	<i>Koloniální název</i>	<i>Koloniální mocnost</i>	<i>Nezávislost</i>	<i>Poznámka</i>
Svazijsko	Svazijsko	Británie	6. září 1968	
Rovníková Guinea	Španělská kolonie Guinea	Španělsko	12. října 1968	
Guinea-Bissau	Portugalská Guinea	Portugalsko	24. září 1973	Portugalskem uznána nezávislost až o rok později.
Mosambik	Mosambik, Portugalská východní Afrika	Portugalsko	25. června 1975	
Angola	Portugalská západní Afrika, většinou nazývána Angola	Portugalsko	11. listopadu 1975	
Džibutsko	Francouzský Somaliland	Francie	27. června 1977	
Zimbabwe	Jižní Rhodésie	Británie	18. dubna 1980	
Namibie	Jižní západní Afrika	Německo, Jižní Afrika	21. března 1990	Do roku 1966 pod jihoafrickým mandátem, fakticky pod jihoafrickou nadvládou až do nezávislosti.
Eritrea	Eritrea, Italská východní Afrika	Itálie, Británie, Etiopie	24. května 1993	De facto nezávislá od roku 1991, kdy byla vytvořena vláda.
Západní Sahara	Španělská Sahara	Španělsko, Maroko	27. února 1976	Vyhlášení Saharské arabské demokratické republiky den po ukončení španělské administrace.

Obrázek 3: Politická mapa Afriky v letech 1926-1946¹⁴²

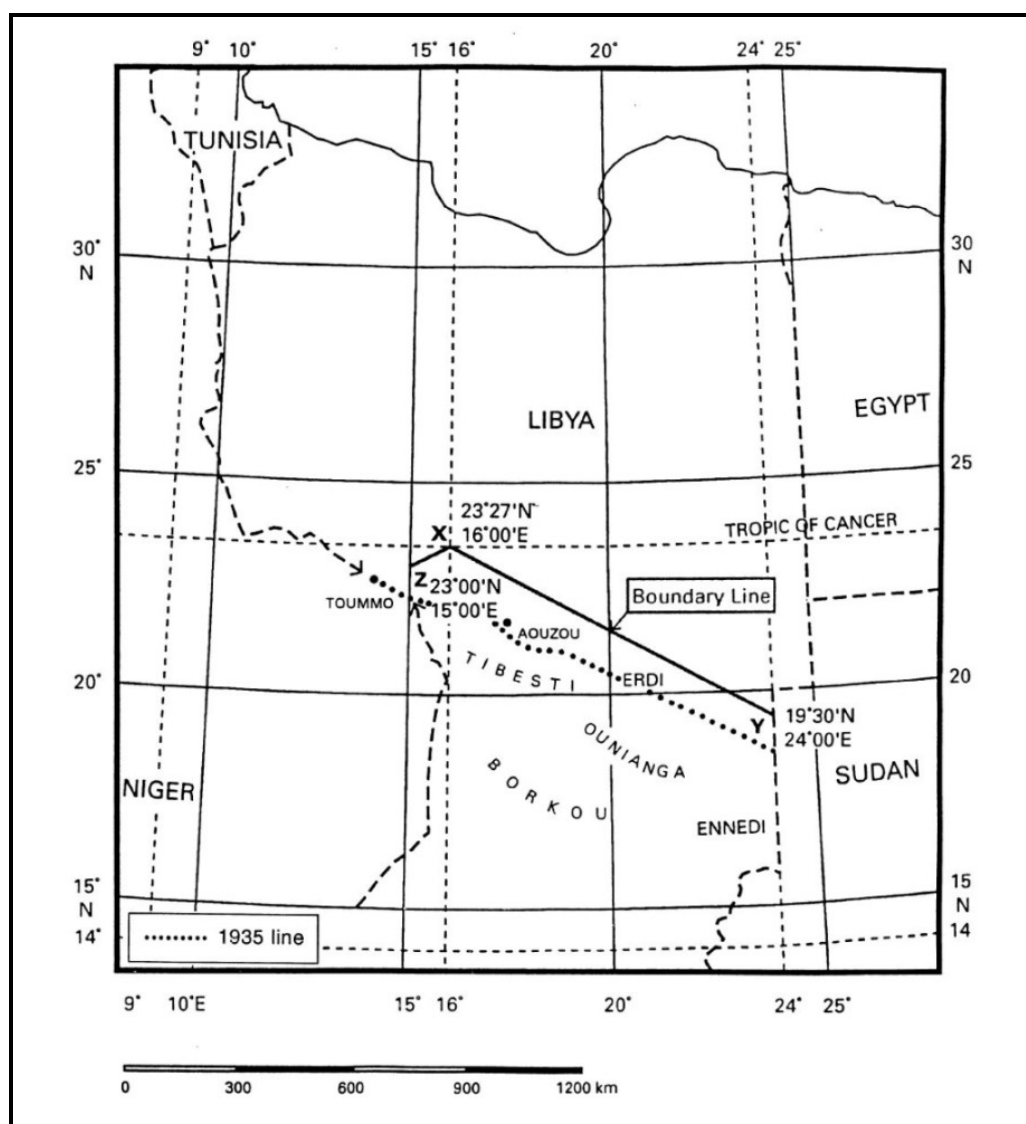
¹⁴² Převzato z BROWNLIE (1979): Vložená příloha. Mírně upraveno.

Obrázek 4: Politická mapa Afriky v roce 1978¹⁴³

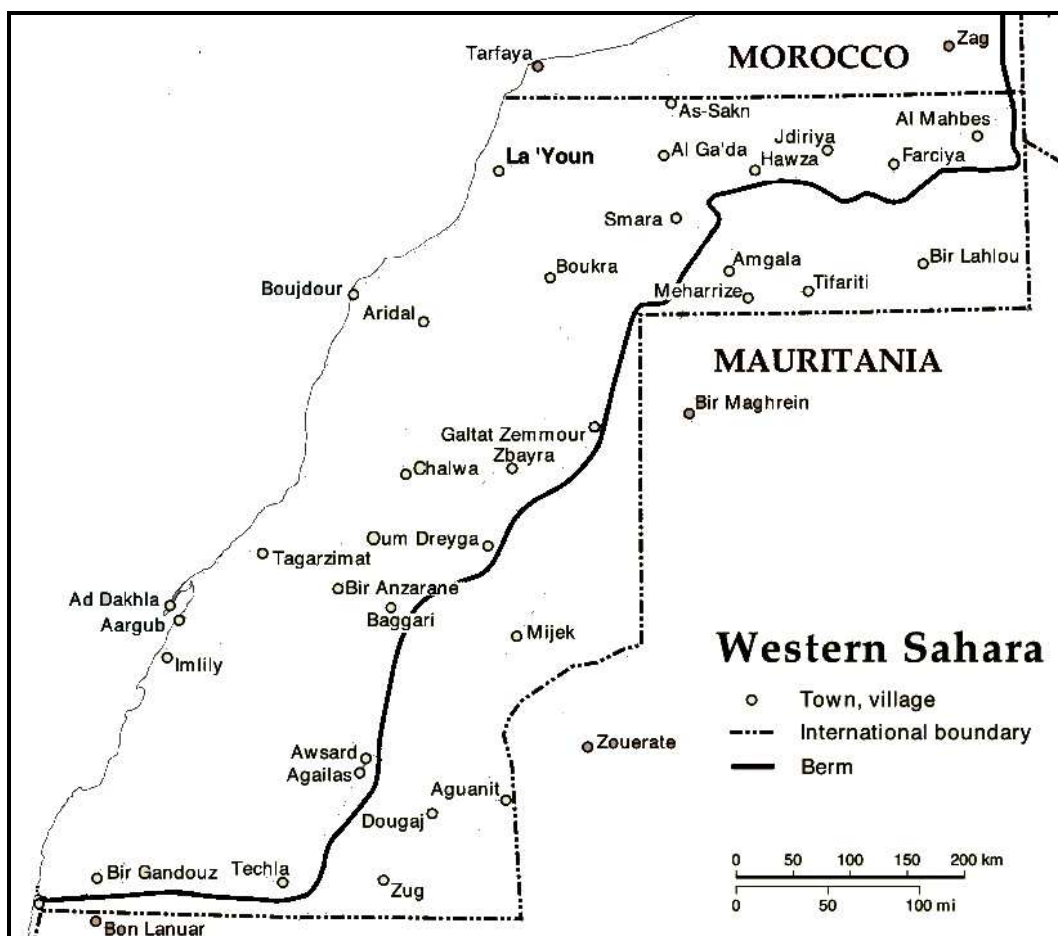
¹⁴³ Převzato z BROWNLIE (1979): Vložená příloha. Mírně upraveno.

Obrázek 5: Mapa sporné oblasti mezi Libyí a Čadem¹⁴⁴

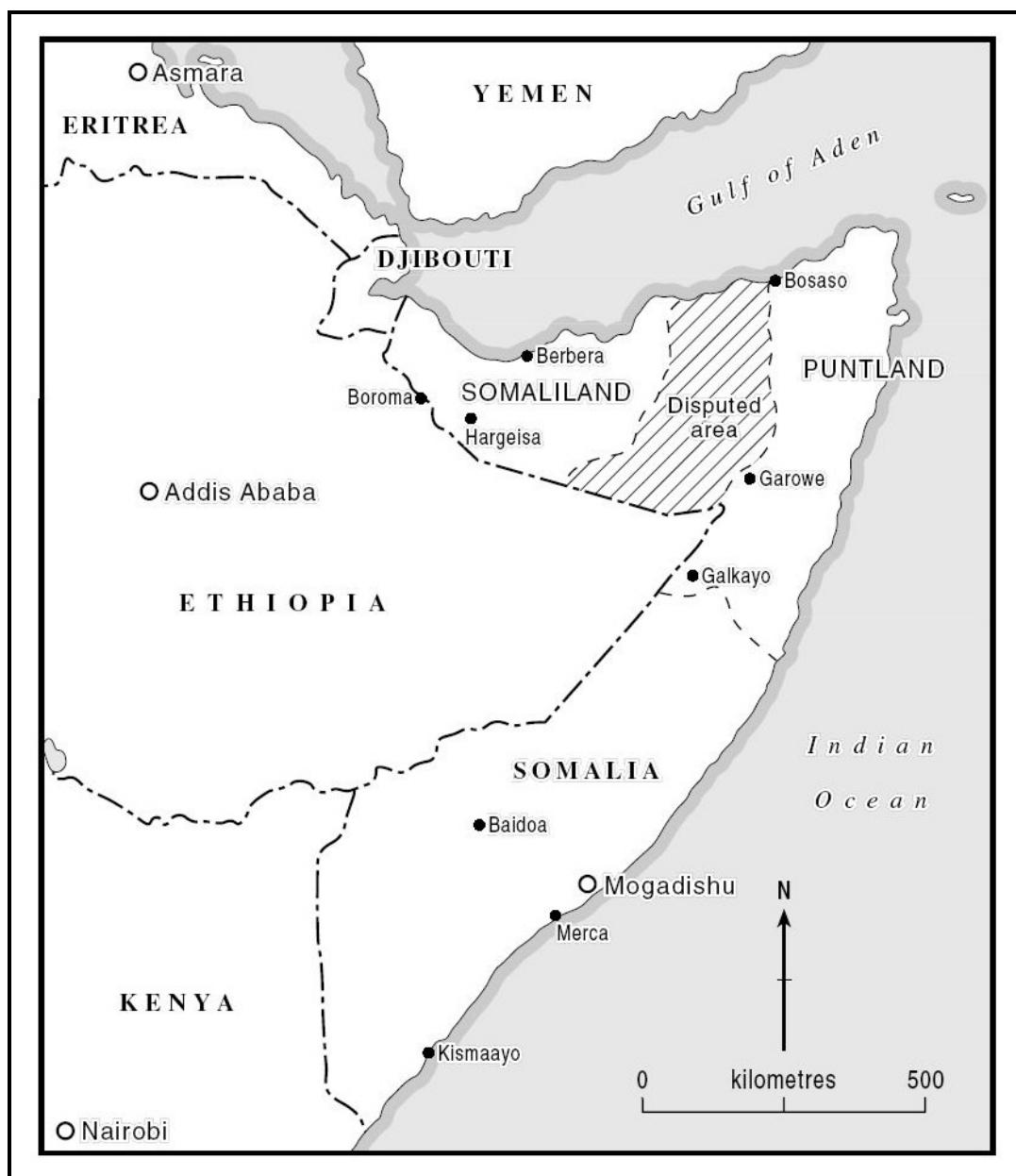
¹⁴⁴ Převzato z BLAKE (1994): s. 81. Mírně upraveno.

Obrázek 6: Schématická mapa rozdělení vlivu Maroka a Saharské arabské demokratické republiky v oblasti Západní Sahary¹⁴⁵

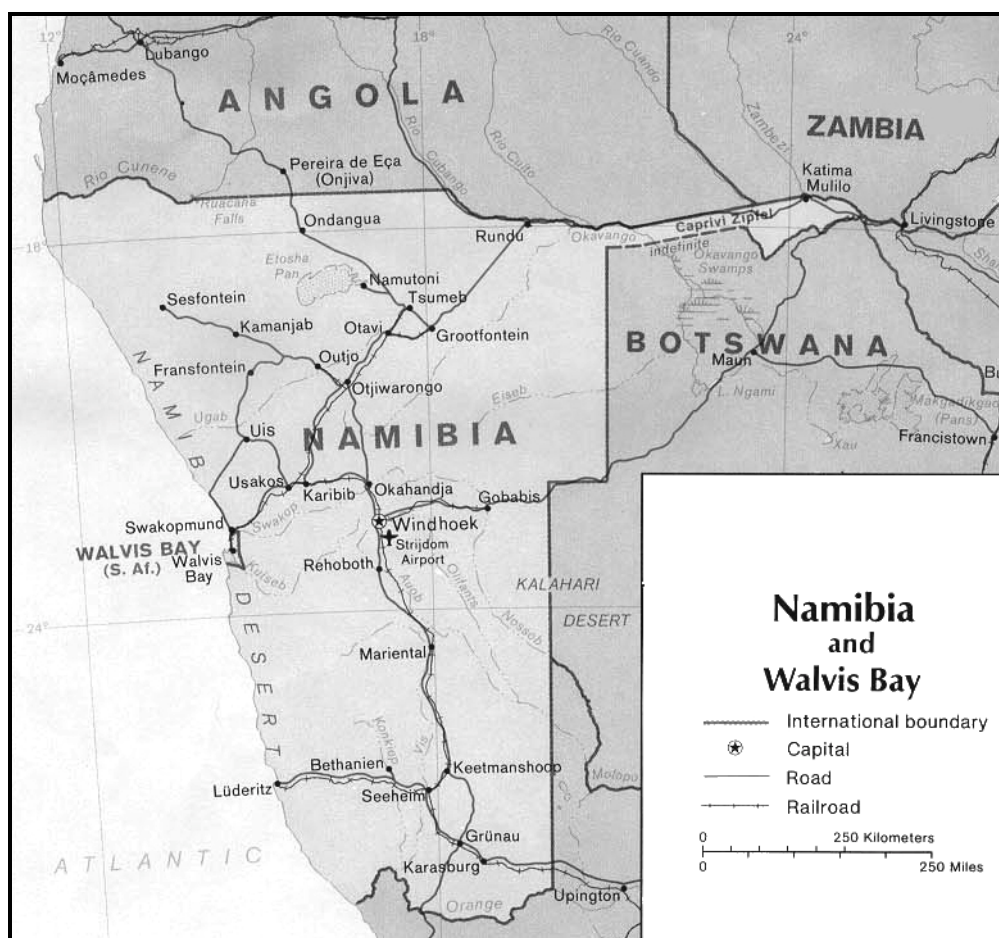
¹⁴⁵ Převzato z *Western Sahara Project: Historical & Political Context*. University of East Anglia. [online] Aktualizováno 18. února 2007 Dostupné z WWW <http://www.cru.uea.ac.uk/~e118/WS/Graphics/WSmap-UN_crop_50.jpg> [cit. 2008-04-26] Výrazně upraveno.

Obrázek 7: Mapa sporné oblasti Somalilandu a Puntlandu¹⁴⁶

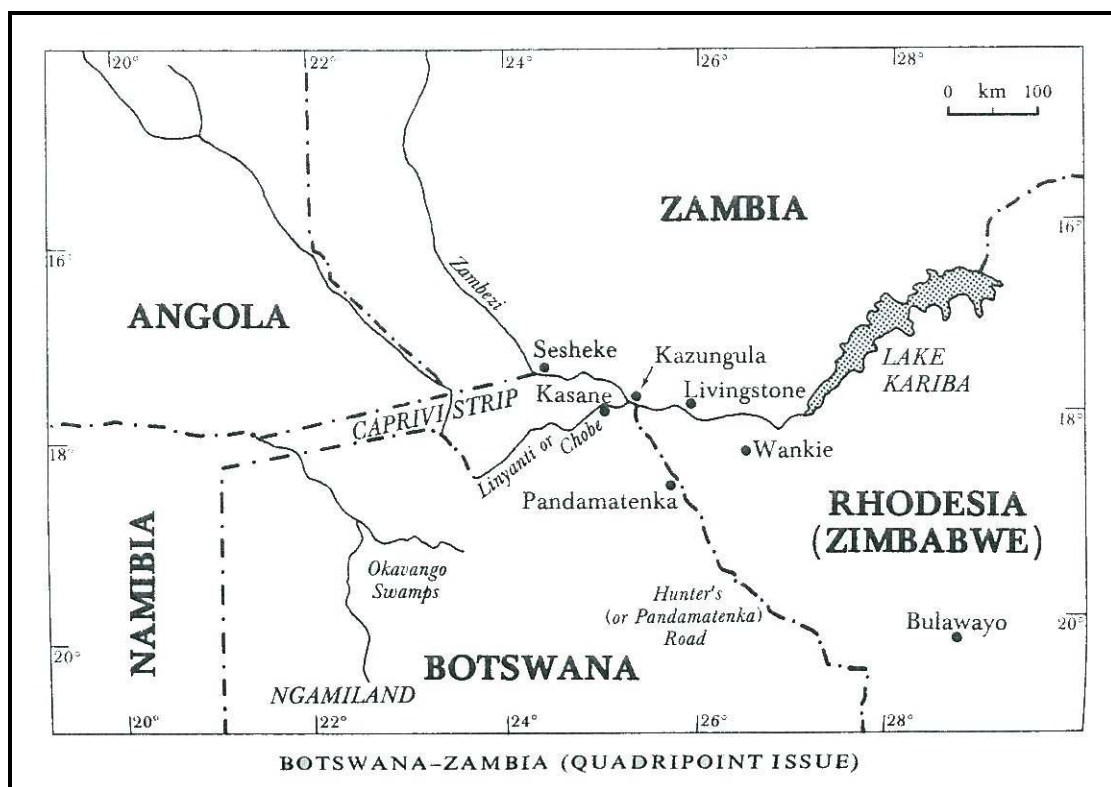
¹⁴⁶ Převzato z HOYLE (2000): s. 81. Mírně upraveno.

Obrázek 8: Mapa oblasti teritoriálního sporu Namibie a Jižní Afriky – Walvis Bay¹⁴⁷

¹⁴⁷ Převzato z *Namibia Maps - Perry-Castañeda Library Map Collection*. University of Texas. [online] Aktualizováno 21. dubna 2008 Dostupné z WWW <http://www.lib.utexas.edu/maps/africa/namibia_walvis_pol78.jpg> [cit. 2008-04-26] Výrazně upraveno.

Obrázek 9: Mapa oblasti sporného čtyřmezského bodu¹⁴⁸

¹⁴⁸ Převzato z BROWNLIE (1979): s. 1098. Mírně upraveno.

8 Shrnutí

Bakalářská práce se zabývá problematikou hranic na africkém kontinentu a hraničními spory, které zde vznikly během posledních let. Cílem práce je důkladný popis hraniční struktury Afriky, evoluce afrických hranic a identifikace hlavních faktorů, které dnešní podobu hranic ovlivnily, především tedy role evropských mocností a jimi uzavřených hraničních smluv. Hodnocen je rovněž vliv mezinárodních institucí v této oblasti. Dále se práce věnuje nejdůležitějším charakteristickým znakům hranic v Africe, zhodnocení jejich konfliktního potenciálu a jejich vlivu v oblastech ekonomických, politických, etnických, a sociálních. Hranice jsou zkoumány nejen jako konfliktní prvek, ale také z hlediska jejich potenciálu ke spolupráci a výhodnosti pro místní obyvatele.

V práci je vytvořen přehled hraničních sporů Afriky podle jednotlivých druhů v letech 1980–2006, včetně jejich schématického znázornění a podrobného rozebrání příčin a důsledků významných hraničních konfliktů z tohoto období. Závěrem je diskutována role jednotlivých aspektů státních hranic, které byly v práci rozebrány, a možnost budoucího vývoje hranic na kontinentu vzhledem ke zmíněným problémům, které během jejich evoluce vznikly. Diskuze se týká jak výhod, tak nevýhod hraničního uspořádání. Výraznější změna hranic se nepředpokládá, naopak je pravděpodobný rozvoj přeshraniční spolupráce a tvorby regionálních uskupení, který povede k vyřešení současných hraničních sporů a následnému posílení jednotlivých států v Africe.

Klíčová slova: státní hranice, hraniční spory, Afrika, kolonialismus

9 Summary

Bachelor thesis deals with the problems of national boundaries in Africa and border disputes which took place here in the last few years. The aim of the thesis is to provide a substantial description of the structure of boundaries in Africa, their evolution and identification of core events which have influenced present structure of the boundaries, i.e. in particular the role of European countries and their boundary agreements. The role of international organisations in this field is also examined. Further on, the thesis is devoted to the main characteristics of African boundaries, evaluation of their conflict potential and their influence in the field of economics, politics, ethnicity and social relations. The borders are examined not only as conflict elements, but also as the source of potential for cooperation and convenience for local people.

The most important border conflicts according to their type are summarized for the period of 1980–2006, including graphic depiction and detailed description of the causes and consequences of significant border disputes. Finally, the role of each aspect of national boundaries is discussed, as well as their future potential with respect to all the problems originating in their evolution which have been mentioned. This discussion takes into account advantages as well as disadvantages of the boundary structure of African continent. There is no prospect of a huge boundary change in the future, on the contrary, the development of cross border cooperation and creation of regional groupings is anticipated. This should lead to setting up of the border disputes and consequently to strengthening of national states in Africa.

Key words: national boundaries, border disputes, Africa, colonialism

10 Seznam použité literatury a zdrojů

Africa's Bizzare Borders. *The Economist*, January 25, 1997, s. 17 [online] Dostupné z WWW <<http://www.highbeam.com/doc/1G1-19058007.html>> [cit. 2008-03-09]

UNITED NATIONS ECONOMIC COMMISSION FOR AFRICA. *African Union Peace and Security*. African Development Forum (ADF III), 2002 [online] Dostupné z WWW <www.uneca.org/adfiii/docs/issuepn3.pdf> [cit. 2008-03-09]

AFRICAN UNION. *Declaration on the African Union Border Programme and its Implementation Modalities*. Addis Ababa: 7 June 2007 [online] Dostupné z WWW <www.africa-union.org/root/au/Conferences/2007/june/PSC/7/Final_draft_Declaration.doc> [cit. 2008-03-09] V textu citováno jako AFRICAN UNION (2007a).

AFRICAN UNION. *Summary Note on the African Union Border Programme and its Implementation Modalities*. Addis Ababa: June 2007 [online] Dostupné z WWW <www.africa-union.org/root/au/Conferences/2007/june/PSC/7/summary_Note.doc> [cit. 2008-03-09] V textu citováno jako AFRICAN UNION (2007b).

BLAKE, Gerald. A Note on the International Court of Justice Ruling on the Chad-Libya Dispute. *IBRU Boundary and Security Bulletin*, April 1994, s. 80-83

BROWNLIE, Ian. *African Boundaries: A Legal and Diplomatic Encyclopaedia*. London: C. Hurst and Co. Ltd., 1979. 1391 s. ISBN 0-903083-87-7

CAHOON, Benjamin M. *The World Statesmen* [online] Aktualizováno 19. dubna 2008. Dostupné z WWW <<http://www.worldstatesmen.org/>> [cit. 2008-04-20]

DEPARTMENT OF STATE. UNITED STATES OF AMERICA. *International Boundary Study – Numerical List*. Florida State University College of Law [online] Dostupné z WWW <<http://www.law.fsu.edu/library/collection/LimitsinSeas/numericalibs-template.html>> [cit. 2008-03-23]

ENGLEBERT, Pierre, TARANGO, Stacy, CARTER, Mathew. Dismemberment and Suffocation. A Contribution to the Debate on African Boundaries. *Comparative Political Studies*, December 2002. Vol. 35, No. 10. s. 1093-1118 [online] Dostupné z WWW <<http://www.politics.pomona.edu/penglebert/borders%20as%20published.pdf>> [cit. 2008-03-09]

FIELDING, Margaret. Bad Times in Badme: Bitter Warfare Continues along the Eritrea-Ethiopia Border. *IBRU Boundary and Security Bulletin*, Spring 1999, s. 89-97

Foreign Policy: The Failed States Index 2007 [online] Dostupné z WWW <http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=3865&page=7> [cit. 2008-04-23]

GLASSNER, Martin Ira. *Political Geography*. Singapore: John Wiley & Sons, Inc., 1993. 716 s. ISBN 0471114960. s. 72-87

GRIFFITHS, Ieuan. The Scramble for Africa: Inherited Political Boundaries. *The Geographical Journal*, July 1986, vol. 152, no. 2, s. 204-216

GRIGGS, Richard A. The Boundaries of a New South Africa. *IBRU Boundary and Security Bulletin*, January 1995, s. 85-89

GRIGGS, Richard A. The Boundaries of an African Renaissance. *IBRU Boundary and Security Bulletin*, Summer 1997, s. 64-68

HERBST, Jeffrey. The Creation and Maintenance of National Boundaries in Africa. *International Organization*, Autumn, 1989, vol. 43, no. 4, s. 673-692

HOYLE, Peggy. Somaliland: Passing the Statehood Test? *IBRU Boundary and Security Bulletin*, Autumn 2000, s. 80-91

INTERNATIONAL BOUNDARIES RESEARCH UNIT: *Boundary news archive - Durham University* (1991–2007) [online] Dostupné z WWW
<<http://www.dur.ac.uk/ibru/resources/newsarchive/>> [cit. 2008-04-20]

ISMAIL, Edna Adan. Uznání Somalilandu brání neznalost jeho historie. *Mezinárodní politika*, 4/2008. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008, s. 17-19. ISSN 0543-7962

IŠTÓK, Robert. *Politická geografia a geopolitika*. 1. vyd. Prešov: Prešovská univerzita, 2003. 392 s. ISBN 80-8068-191-0. s. 324-268

KAPIL, Ravi L. On the Conflict Potencial of Inherited Political Boundaries in Africa. *World Politics*, July 1966, vol. 18, no. 4, s. 656-673

KREJČOVÁ, Helena. *Hraniční spory afrického kontinentu*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1981. 76 s. ÚMV De 13 382.

LANGE, Karen. Hranice v písku. *National Geographic Česko*, květen 2007. Praha: Sanoma Magazines, 2007, s. 80-101. ISSN 1213-9394

MBEMBE, Achille. At the Edge of the World: Boundaries, Territoriality, and Sovereignty in Africa. *Public Culture*, 2000, no. 12, s. 259-284

MIKEŠ, Pavel. Somaliland na cestě k nezávislosti? *Mezinárodní politika*, 5/2007. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2007, s. 33-34. ISSN 0543-7962

Namibia Maps - Perry-Castañeda Library Map Collection. University of Texas. [online] Aktualizováno 21. dubna 2008. Dostupné z WWW
<http://www.lib.utexas.edu/maps/africa/nambia_walvis_pol178.jpg> [cit. 2008-04-26]

NUGENT, Paul, ASIWAJU, A. I. *African boundaries: barriers, conduits, and opportunities*. London: Pinter, 1996. 276 s. ISBN 1-85567-372-X.

PEARCE, Justin. Facts on the Ground. War and Peace in the Horn of Africa, May-June 2000. *IBRU Boundary and Security Bulletin*, Summer 2000, s. 74-79

PÉNINO, Jean-Louis. The Ethiopian – Eritrean Border Conflict. *IBRU Boundary and Security Bulletin*, Summer 1998, s. 46-50

PERRY, Alan. Caprivi Strip: World Court Awards Island to Botswana. *IBRU Boundary and Security Bulletin*, Summer 2000, s. 80-87

PRESCOTT, J. R. V. *Political Frontiers and Boundaries*. London: Unwin Hyman Ltd., 1987. ISBN 0-04-445948-3

ROMANCOV, Michael. Afrika aneb Klamný obraz politické mapy kontinentu. *Mezinárodní politika*, 5/2007. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2007, s. 9-11. ISSN 0543-7962

TOUVAL, Saadia. Treaties, Borders, and the Partition of Africa. *The Journal of African History*, 1966, vol. 7, no. 2, s. 279-293

UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL. *Resolution 1177 (1998)*. 26 June 1998 [online] Dostupné z WWW
<<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/183/56/PDF/N9818356.pdf?OpenElement>> [cit. 2008-04-19]

UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL. *Resolution 432 (1978)*. 27 July 1978 [online] Dostupné z WWW
<<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/368/77/IMG/NR036877.pdf?OpenElement>> [cit. 2008-04-19]

Western Sahara Project: Historical & Political Context. University of East Anglia. [online] Aktualizováno 18. února 2007. Dostupné z WWW
<http://www.cru.uea.ac.uk/~e118/WS/Graphics/WSmap-UN_crop_50.jpg> [cit. 2008-04-26]

YAHAYA, Mohammed N. *Memo on the Need to Build an African Regional Geographic Database*. UN Economic Commission for Africa, 13 August 2001 [online] Dostupné z WWW
<[www.uneca.org/disd/geoinfo/doc8EN\(african%20gerional%20geographic%20database.pdf](http://www.uneca.org/disd/geoinfo/doc8EN(african%20gerional%20geographic%20database.pdf)> [cit. 2008-03-09]